

Thema: De Wmo als uitdaging

Voorjaar 2011
Nummer 228
Jaargang 29

MO

samenlevingsopbouw

Jan Steyaert:

Samenlevingsopbouw onmisbaar voor Wmo

Essay //////////////

Varen op eigen
morele kompas

Interview //////////////

'Professionele omslag
nodig'

Thema: De WMO als uitdaging

Interview

Verbinden, mensen uitdagen - dat is wat de Wmo nodig heeft

Een gesprek met Wmo-kenner Jan Steyaert; een pleidooi voor hernieuwde samenwerking tussen individuele hulpverlening en opbouwwerk

18

Essay

Varen op eigen morele kompas

Hoe het opbouwwerk kan omgaan met de morele en professionele dilemma's waarmee het 'achter de voordeur' wordt geconfronteerd.

28

Beschouwing

Opbouwwerk: meer aandacht voor de kwetsbare burger

Lector Rick Kwekkeboom over de moeizame samenwerking tussen informele en formele zorg en de relevantie ervan voor samenlevingsopbouw.

22

En verder

Activeren in een context: de methode Buurtgerichte Sociale Activering (BSA) 25 Welzijn op recept: minder pillen en meer participatie voor 60-plussers 34

Colofon

Redactie Henk Krijnen (hoofdredactie), Kitty van den Hoek, Chris Veldhuysen

Eindredactie Coby van Geffen

Medewerkers aan dit nummer Joop Hofman, Frans van der Heijden, Ria de Wit, Karien Dekker, Paul van Bodegraven, Rob Arnoldus, Hafida Elgharbaoui, Jos Versteegen

Foto omslag Angelo Goedemondt

Basislay-out Vadding / Len Blonk, Leiderdorp

DTP John Struiken

Druk Stimio, Tiel

Uitgever MOVISIE, Utrecht

Distributie Hexspoor, Boxtel

Abonnementenadministratie

Telefoon 0411-622683

E-mail mosamenlevingsopbouw@movisie.nl

ISSN:0920-2187

De jaarabonnementsprijs bedraagt €49,-. Elk extra abonnement kost €39,-. Losse nummers kosten E 12,50 (exclusief portokosten) en zijn te bestellen op onderstaande website. Abonnementopzeggingen kunnen schriftelijk, voor 1 december, worden ingestuurd naar: Abonnementenadministratie MO/ Samenlevingsopbouw, Antwoordnummer 16524, 5280 WJ Boxtel

Redactie MO/Samenlevingsopbouw

Catharijnesingel 47, 3511 GC Utrecht

Telefoon: (030) 789 2015, Fax: (030) 789 2111

E-mail: mosamenlevingsopbouw@movisie.nl

Website: www.movisie.nl/mosamenlevingsopbouw

MO/Samenlevingsopbouw verschijnt viermaal per jaar. Kopijsluitingsdatum volgende nummer: 1 juni 2011.

Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

Opinie

Het gevaar van werken met de buitenkant

Werken opbouwwerkers echt aan het sterker maken van wijken, en doen de achterbannen nog mee? **04**

Nieuwe vormgeving

MO/samenlevingsopbouw heeft een ander uiterlijk gekregen. Het tijdschrift was toe aan deze vernieuwing. Uitgever en redactie staken daartoe de koppen bij elkaar. Met het nummer dat u nu in handen heeft als resultaat. De gewijzigde basisvormgeving past goed bij de inhoud, denken wij. Er is meer ruimte voor onze aspiraties: meer beeld, minder tekst; kleurendruk; de mengeling van verschillende soorten artikelen; vaste, informatieve rubrieken als agenda en boeken; betere leesbaarheid.

Prettig is dat we door de restyling de lat ook voor onszelf hoog leggen. De vernieuwde opmaak biedt een goed kader om actuele vraagstukken aan te kaarten, verschillende generaties van professionals aan het woord te laten, een breder speelveld te betreden, dringende kwesties te agenderen, te reflecteren op strategische keuzes en opkomende trends.

In de traditie van het opbouwwerk en samenlevingsopbouw liggen de ambachtelijke vaardigheden, de inhoudelijke inzichten en de doorleefde praktijkervaring besloten die in de huidige en toekomstige werkpraktijk hun waarde moeten bewijzen! In de achterliggende periode is nadrukkelijk geïnvesteerd in de redactionele en inhoudelijke ontwikkeling van het blad. We trekken deze lijn door. Hoofddambitie blijft het stimuleren van professionele ontwikkeling. **MO/samenlevingsopbouw** blijft daarvoor onverminderd een belangrijk platform.

Het thema van dit nummer is de Wet maatschappelijke ondersteuning. We verkennen welke bijdrage samenlevingsopbouw levert en kan leveren aan de uitvoering van deze - nog relatief nieuwe - welzijns- en zorgwet. Veel inspiratie!

Interview

Professionele omslag nodig

Gesprek met Kitty de Laat, directeur-bestuurder van Vivaan over hoe welzijnsinstellingen hun professionele kwaliteit kunnen versterken. **08**

08

Reportage

Zuinig in Rotterdam

In Rotterdam komt een einde aan jarenlange subsidierelaties **12**

12

Onderzoek

Vinexwijk: getto van de toekomst

Met simpele feiten ontkracht Karien Dekker, universitair docent aan de Universiteit Utrecht, deze stelling. **14**

14

En verder

Samenlevingsopbouw in het Wmo-tijdperk **7** Boeken **38**
Homootje pesten: wat doen we ertegen? **40** 'Wijkgericht werken is voortdurend in ontwikkeling' **42** Agenda **45**

Opbouwwerk en bewonersbudgetten

Het gevaar van werken met de buitenkant

Joop Hofman gaat in op de relatie tussen voorhoede en achterban. En geeft het opbouwwerk enige overdenkingen of beter, bedenkingen, mee over het werken met bewonersbudgetten.

Werken we wel echt aan het sterker maken van wijken, en doen de 'achterbannen' nog mee?

Tekst

Joop Hofman

Fotografie

Bert Spiertz

Het opbouwwerk rust traditioneel op twee participatiezuilen: verticale en horizontale participatie. Het eerste gaat om het toegankelijker maken van de systeemwereld (betere wetten, opener bestuur, meer formele invloed, vraaggerichte samenwerking, enzovoort) voor de buurtsamenleving. Horizontale participatie gaat om het sterker maken van de buurt en de buurtbewoners. Klassieke volksverheffing, in moderne termen sociale stijging of empowerment geheten. Dus scholing, samen optrekken, eigen doelen en ambities nastreven, collectieve afspraken maken, persoonlijke ontwikkeling, het roeien met elkaar, meedoen en maatschappelijke groei, enzovoort, in de dagelijkse leefwereld. Verticale participatie wordt steeds meer het goed georganiseerde domein van de wijkmanager. De opbouwwerker richt zich meer en meer op horizontale participatie en duikt onder in de leefwereld van bewoners.

Het werken met bewonersbudgetten slingert zich door de systeemwereld en de leefwereld heen. Het beïnvloedt beide, en ook beide werkers, wijkmanagers en opbouwwerkers, komen elkaar hier tegen.

Drie ordes

Met bewonersbudgetten kunnen individuele bewoners meer voor elkaar krijgen in de buurt in de vorm van buurtprojecten, activiteiten en voorzieningen. Dat is het directe, eerste orde effect van bewonersbudgetten. Maar er ontstaat ook wat je noemt 'collectieve zelfredzaamheid' (het tweede orde effect) oftewel productiekraft. De wijk ontdekt haar eigen kracht, kan een eigen wil ontwikkelen, een eigen plan maken, reageert zelf met maatregelen als de omstandigheden veranderen en zoekt haar eigen bondgenoten.

Daarnaast is er nog een derde orde effect, te weten de verschuiving in verhoudingen tussen overheid,

Drie ordes effecten bewonersbudgetten

Eerste orde	Resultaten boeken	Voorzieningen, activiteiten in de buurt
Tweede orde	Realisaties maken	Samen werken aan de voorzieningen en activiteiten
Derde orde	Realisaties bouwen	Relaties opbouwen in de buurt en met instanties

maatschappelijke instanties en bewoners. De laatsten zijn niet langer vragende partij, maar hebben de macht om zelf antwoorden te formuleren en uit te voeren.

De professionele inzet van zowel wijkmanagers als opbouwwerkers richt zich al snel op het vrij maken van de obstakels die het bewonersidee in de weg staan (beleid, bestemmingsplan, P&C-ycli, onderhoudsvragen, kwaliteitseisen...). Maar wordt het daarmee niet te snel een idee-realisatie-hordenloop door het ambtelijk apparaat? Slechts ideerealiseren, passend in de eerste orde?

Zou het niet moeten gaan om het aanjagen van die moeilijke discussie (tweede orde effect) in alle lagen van de wijk en zou de opbouwwerker zich daar niet mee moeten verbinden? In haar rapport over Bewonersbudgetten noemt Evelien Tonkens het democratisch gehalte één van de kwaliteitstoetsen voor bewonersbudgetten. Bewonersbudgetmodellen zijn daarmee een gouden kans geworden om het gesprek in de wijk aan te moedigen. Deze initiatieven zouden de wijk in moeten worden gegooid, in plaats van het op vergaderniveau honoreren van gelden aan sympathieke bewonersideeën aan de hand van afgesproken criteria. Werken aan wat we willen in de wijk, werken aan nieuw leiderschap, werken aan nieuwe sociale verbanden. Dat heet dan het democratisch gehalte en dat kunnen we bevorderen door met een brede variëteit aan buurtbewoners de initiatieven te bespreken, te testen (voor en tegenstanders, hard en veilig, zoekend en confronterend). Een typische klus van horizontale participatie, voor opbouwwerkers dus.

Nieuwe voorhoede

Bewonersbudgetten maken ruimte voor een nieuwe generatie bewoners die bovendien een andere rol innemen in de samenwerking met wijkpartijen. Ze raken ons (de professionals) vooral omdat ze ervoor kiezen om met zichzelf samen te werken, te vertrouwen op hun eigen ideeën en een beroep te doen op hun eigen hulpbronnen, en op basis van energie en gedrevenheid draagvlak te winnen bij andere bewoners. Dit is een ander geluid dan wat we vanaf de jaren zeventig gewend zijn: toen ging het voornamelijk om standpunten innemen, namens een achterban onderhandelen met instanties en vooral oneerlijkheid en achterstelling gebruiken als argument. En het is ook een ander geluid dan de aan workshops en interactieve trajecten deelnemende coproducerende bewoners.

Er is sprake van een eerste generatie participatiebewoners van insprekers en onderhandelaars, vervolgens kwam er een tweede generatie participanten van interactieve samenwerkers. De 'bewonersbudget-bewoners' tenslotte zijn te karakteriseren als de derde generatie, de zogenaamde everydaymakers, de zzp-ers in buurtleefbaarheid. Inmiddels wordt ook de vierde generatie al gespot: actieve burgers die zelf de regie over een gebied innemen.

Eerste generatie ('70):	Inspraak (adviesraad, hoorzitting) Pas aan het einde van het beleidsproces Primaat van de politiek
Tweede generatie ('90):	Interactieve beleidsvorming (samen met...) Gevoed door het 'kloofdenken'
Derde generatie – ('00):	Initiatieven van burgers (ontwikkeling en beheer) Bestuur en professional ondersteunt Eigen verantwoordelijkheid burger
Vierde generatie – ('11)	Burgerregie (ontwikkeling en besturen) Bestuur neemt afstand en schept ruimte Burger doet -op delen- lokale regie

De invoering van bewonersbudgetmodellen illustreert ook een trend die het best te omschrijven is als 'werken met een nieuwe voorhoede'. In de systeemwereldbenadering van wijken en bewoners is het blikveld steeds meer gericht op die bewoners die voorop willen lopen, die projecten ontwikkelen, ideeën hebben, een visie en mening hebben en dat articuleren kunnen. Interactieve workshops, visietrajecten, brainstormbijeenkomsten, ideeëncafés komen in plaats van buurtcommissie-overleg. In het oude participatiemodel – generatie één - hadden we nog een voorhoede en een achterban. Maar achterbannen en vertegenwoordigerschap, daar doen wij niet meer aan. De zzp-ers in leefbaarheid hebben dat vooral niet. Met het steeds prominenter maken van bewonersbudgetten en het makelen van initiatiefkracht zijn we ook minder bezig met achterban, vertegenwoordigerschap, representativiteit. Het is vooral heel erg 2001 om als moderne ambtenaar deze 'foute' woorden te gebruiken.

Toch staan de woorden achterban en vertegenwoordigerschap ergens voor, namelijk het hebben van een gesprek met de buurt, het hebben van voelhorens in de lagen en tussenlagen van de wijk, het temperen van 'hoe zou dit vallen'.

Voor de voorhoede is het prettig en goed, en het legitimeert hun handelen. Voor de achterban legitimeert de voorhoede hun zoekende, soms bruisende, soms ongenueanceerde gevoelens en verlangens door het te vertolken in woorden en visies.

Die relatie voorhoede/voorban – achterban wordt bijna altijd vanuit perspectief van de voorhoede benaderd. De omvang van de achterban geeft de voorhoede de macht van het getal, de signalen van de achterban geeft de voorhoede het recht tot agendering, de mening van de achterban geeft de voorhoede een stem, et cetera.

Maar er is sprake van een ruilrelatie, de achterban moet ook iets aan de voorhoede hebben. De voorhoede verzorgt goed leiderschap, op momenten van onrust geeft ze houvast en vertrouwen, ze kunnen ongemakkelijke situaties goed verwoorden, ze vertolken onlustgevoelens en voorkomen simpel populisme, ze herstellen de orde in de achterban, ze halen de achterban er steeds bij, ze sporen de achterban aan om zelf het voortouw te nemen, ze vormen het voorportaal tot de systeemwereld, ze motiveren en spreken de achterban aan, ze organiseren activiteiten die passen bij het wel en wee van de

achterban. Ze zijn mensen, persoonlijk en dichtbij.

Ook in het nieuwe wijkgericht werken is er wel degelijk sprake van een voorhoede en een achterhoede. De voorhoede wordt aangesproken deel te nemen aan tal van participatiekanalen (taakgroepen, workshops, klankbordgroepen, bewonersbudgetten, platforms). En de achterhoede mag voor zijn behoeften en zoektochten terugvallen op de professionele begeleiding van er-op-af-werkers.

De voorhoede wordt vanachter de voordeur de multifunctionele accommodaties in geloodst en de achterhoede blijft achter de voordeur praten met een professional.

Daarmee snijden we de relatie voorhoede-achterban door. In de bestuurlijke systemen die de overheid heten wordt dat niet zo als een probleem ervaren, maar in de sociale systemen die buurten heten -en heel gelaagd door elkaar lopen - heeft die relatie een functie, en is het wel een probleem.

Joop Hofman is directeur van Joop Hofman Allianties en co-auteur van de recente publicatie 'Bewonersbudgetten, wat schuift het?'

Debat

Samenlevingsopbouw in het Wmo-tijdperk

De Wmo heeft de kaarten in welzijnsland opnieuw geschud. Er worden scherpere eisen aan het sociaal werk gesteld. De vraag is: wat is de toegevoegde waarde van het opbouwwerk en wijkontwikkeling in dit opzicht? Lukt het de professionals, de welzijninstellingen, de lokale politiek en de verschillende partijen in de wijk om de nieuwe uitdagingen zelfbewust en open tegemoet te treden? En weet men op een productieve manier om te gaan met de grote veranderingen die op til zijn: terugdringing van de landelijke wijkaanpak en grootscheepse bezuinigingen op het traditionele welzijnswerk? Verkend wordt hoe samenlevingsopbouw inhoud kan geven aan zijn innovatieve rol.

Het debat is op dit moment nog in voorbereiding. Er worden sleutelfiguren uit het lokale sociale veld uitgenodigd. Nadere informatie over het programma wordt in een later stadium verspreid via de website van MOVISIE.

Het debat wordt geleid door *Henk Krijnen*, hoofdredacteur van MO/samenlevingsopbouw.

Hart van de samenleving

Debatten over burgerparticipatie, wijkontwikkeling en samenlevingsopbouw

Onder de bovenstaande titel organiseert het vaktijdschrift MO/samenlevingsopbouw in 2011 een viertal debatten over kwesties die samenhangen met de toekomst en maatschappelijke plaatsbepaling van het vak.

Contactpersoon: Chris Veldhuysen, 030 789 20 00, email: c.veldhuysen@movisie.nl

Wanneer

Woensdag 22 juni 2011
19.30 u – 22.00 u (zaal open om 19 u)

Waar

Louis Hartlooper
Complex, Tolsteegbrug
1, 3511 ZN Utrecht

Meer informatie:

Toegang gratis

Kitty de Laat:

'Als de overheid zich terugtrekt, moet je de samenleving versterken'

Welzijnsorganisatie Vivaan heeft opbouwwerk hoog in het vaandel staan. Logisch, vindt directeur-bestuurder Kitty de Laat, want samenlevingsopbouw is noodzakelijk voor een goede en betaalbare uitvoering van de Wmo. Alleen: er is wel een professionele omslag nodig. Hoe bereik je die, waar medewerkers murw zijn door alle geschuif met hun rollen en taken? Een gesprek over omgaan met de gemeente, transformeren en innoveren, en de toekomst van de welzijnsorganisatie.

Tekst

Frans van der Heijden en
Henk Krijnen

Fotografie

Marc Isphording

Kitty de Laat is sinds mei 2007 directeur-bestuurder van Vivaan, een brede welzijnsorganisatie in de regio Oss-Uden-Veghel. Ze studeerde ooit CMV in Amersfoort, aangevuld met de VO management, organisatie en marketing aan de Hogeschool Rotterdam en Erasmus universiteit. Kitty de Laat was zeven jaar hoofd van de beleidsafdeling Welzijn van de gemeente Uden. Naast haar hoofdfunctie bij Vivaan is zij bestuurslid van de directeurenvereniging Verdiwel en lid van de beroepsveldencommissie van de Master Social Work aan de Han.

Op de website van Vivaan wordt opbouwwerk als eerste werksoort genoemd. Opvallend... "Het opbouwwerk is in onze regio nooit helemaal wegbezuinigd, er is altijd een basis gebleven. En dat bleek een belangrijk voordeel toen er spanningsvelden ontstonden, bijvoorbeeld na schietincidenten in een wijk in Uden. Toen kon Vivaan laten zien: gelukkig kennen wij die wijk, weten wij hoe het daar in elkaar zit. Er zijn steeds weer even situaties geweest waarin de lokale politiek merkte: het is toch wel handig dat er een club is die de vinger aan de pols houdt. Die zicht houdt op: wie wonen hier nou, en hoe leeft dat samen? Het opbouwwerk is in deze contreien ook uitgedund hoor, maar er zijn wel minimale oren en ogen in de wijk gebleven. Dat zie je ook terug bij andere diensten van ons, bijvoorbeeld rondom woonwageneigenaren; die is bijna overal afgebouwd, maar wij hebben het nog in ons pakket. Nu waren er in het verleden ook wel een paar vuurhaarden. Net vaak genoeg voor de burgemeester om te constateren, als er weer eens iets heftigs in het circuit gebeurt, kennen ze bij Vivaan de juiste wegen. Want wij zitten inderdaad zo weer aan de keukentafel in die woonwageneigenaren. Dat mogen alleen onze mensen in zo'n

Interview (vervolg)

situatie, dat is zo door de jaren heen gegroeid. Dus zegt het gemeentebestuur: houd dat maar in stand."

Het is dus heel belangrijk dat er op lokaal politiek niveau sensibiliteit is voor die manier van werken?

"Ja, maar dat heeft ook met de huidige situatie te maken. We zijn geen verlengstuk meer van de gemeente, maar nog wel sterk gebonden aan de lokale politiek. Je bent als welzijn ook voortdurend aan het aftasten: waar is een markt voor? Waar liggen witte vlekken in het ondersteunen van kwetsbare burgers? We zouden eerlijk gezegd wel wat meer onze eigen portefeuille willen opstellen. Maar je gaat niet zomaar heel drastisch dingen anders doen – zo van: hier geloven wij in – zonder zeker te weten of het politiek draagvlak heeft. Dan leg je een lus om je nek, want de gemeente kan er ook zomaar een streep doorheen halen."

Maar jullie hebben wel écht veel met de lokale politiek, toch? Vivaan heeft zelfs een brochure gemaakt waarin jullie alle gemeentelijke beleidsaccenten op een rij zetten en die koppelen aan de praktijk van de opbouwwerkers...

"Dat is natuurlijk ook wel een bewuste strategische keuze. Maar ik vind het eigenlijk meer het pakkie-an van de gemeente zelf, om haar beleid en de invulling ervan aan te geven. En ja, misschien hoort het ook wel bij de taken van een bestuurder. Bovendien is het een beetje de Ossche school. Oss gelooft nog heel erg in budgetfinanciering. Zo van: jullie zijn de professionals, wij huren jullie in: vertel maar eens hoe het beter kan. Terwijl ik geneigd ben te zeggen: jullie zijn de regisseur, zeg maar wat er veranderen moet en dan vertellen wij wel hoe dat het beste kan gebeuren."

Hier klinkt enige ambivalentie in door. Maar waarom zou een organisatie niet meehelpen om het gemeentelijke beleid te formuleren? Is dat juist niet waar het vaak fout gaat in de publieke sector, dat men geen actieve en dynamische relatie met de subsidiegever zoekt, maar het laat bij: u vraagt en wij draaien?

"Ja, dat is wel zo. Wat dat betreft speelt ook mee dat ik zelf een tijd bij een gemeente werkte. Als hoofd Welzijn en projectleider Wmo in Uden dacht ik: waar is het welzijnswerk, waar blijft Vivaan? Want als de overheid zich terugtrekt, moet je toch des te harder aan de samenlevingskant gaan werken? Anders gaat die Wmo toch nooit werken? Toen zei iemand: we zijn op zoek naar een directeur, waarom solliciteer jij niet? Uiteindelijk ging ik inderdaad, zoals een krant het schreef, 'met de voeten terug in de klei'. In feite heb ik mezelf vanuit de gemeente dus een uitdaging gegeven als bestuurder, en vervolgens dacht ik als bestuurder: waar blijft de gemeente? Want Vivaan bood zichzelf niet aan, maar omgekeerd deed de gemeente ook nauwelijks een beroep op de aanwezige kennis bij het welzijnswerk. Terwijl, als de overheid verantwoordelijkheid overhevelt naar de samenleving, zoals met de Wmo gebeurt, dan moet je die

samenleving wel versterken, investeren in sociale opbouw en samenhang. En door de economische crisis zullen we dat met nóg minder professionals moeten doen, aan wie bovendien hogere eisen worden gesteld."

Dus daaraan bent u als directeur meteen gaan werken?

"Het opbouwwerk bestond nog wel toen ik hier in 2007 aantrad, maar het had niet meer die rol uit de gloriejijd. Die rol was wat gezapiger geworden en als gevolg daarvan zat men niet meer echt in de haarvaten van de samenleving. De nadruk was veel meer op sociaal-culturele activiteiten komen liggen. Toen ik over zelf agenderen begon, hoorde ik opbouwwerkers zeggen: hoezo nu ineens agenderen? Dat mogen wij helemaal niet meer. Toen ben ik ze gaan uitdagen: als ik nu zeg dat je dat wél weer moet gaan doen, wat zie en hoor je dan, wat zou jij dan op de agenda zetten? Ik probeerde dus intern die vroegere waarden weer opgepoetst te krijgen en te laten zien dat je van daaruit weer iets op kunt bouwen in de samenleving. Dit geeft wel de transitie aan waarin het opbouwwerk zit: van een soort entertainer zijn voor mensen in de wijk terug naar waar men ooit voor opgeleid is, namelijk: de samenleving zelf op het podium laten staan. Een paar jaar geleden zei een van onze opbouwwerkers: ik heb een geweldig festival georganiseerd, de hele buurt liep uit, allemaal enthousiaste mensen, enige minpuntje was dat ik na afloop zelf de tent op moest ruimen. Waarop ik hem teruggaf: dan is het is dus eigenlijk mislukt. Want je hebt die bewoners niet weten te activeren. En zie daar: de uitdaging voor jou als opbouwwerker."

En lukt het om dat te veranderen?

“Het oppoetsen van de oude kroonjuwelen bleek niet genoeg. Mensen waren al zo lang bezig zichzelf klein te houden. Deels komt dat ook door al dat geschuif met rollen en taken: eerst was de opbouwwerker ‘een van ons’, toen moest hij het zelf gaan doen, vervolgens werd hij verguisd (de gemeente kon het beter), om ten slotte wegbezuinigd te worden... Waarna hij zich maar liever onzichtbaar hield. Ook het innovatieve vermogen was ondergesneeuwd. Kwam iemand een keer met een goed idee, dan was er een intern projectbureau dat het uitwerkte en uitvoerde, dus deed men het nog niet zelf. Wij zijn toen met TIP begonnen, een intern Team Innovatie en Productontwikkeling – en dat is een geweldig initiatief gebleken. Het mobiliseert veel latente vernieuwingskracht en creatief denkvermogen in de organisatie. TIP heeft een heel brede doelstelling. Het activeert de medewerkers tot meer ondernemerschap en innovatieve productontwikkeling, maar ondersteunt ze bijvoorbeeld ook in een efficiëntere manier van werken. TIP onderzoekt ideeën die medewerkers bij hen indienen: is het mogelijk er een innovatief project of product van te maken? Is dat het geval, ook financieel, dan helpt TIP bij de opzet en uitvoering. Verder speelt het team een grote rol in de professionalisering van medewerkers, door per vakgebied intervisie te organiseren. Intervisie door eigen mensen laten begeleiden is veel goedkoper dan wanneer je het met externen moet doen én het levert meer op. De vier teamleden van TIP zijn trouwens boventallig binnen Vivaan, de afspraak is dat zij hun eigen kosten terugverdienen via het genereren van nieuwe projecten – en dat lukt nu al drie jaar op rij.”

Dus zo hebt u het vliegwiel aan het draaien gekregen...

“Nou, het is wel een moeizaam proces, hoor. We zijn nog niet waar ik wil zijn, daar ben ik echt naartoe aan het duwen, ook qua bedrijfsvoering. Zo werken we pas dit jaar voor het eerst met een afdelingsplan en individuele werkplannen, met voortgangs- en functioneringsgesprekken. Het gaat met horten en stoten, maar altijd vooruit. Je kunt nu eenmaal niet alles in een keer invoeren want dan loop je stuk. Bovendien is het heel belangrijk dat medewerkers ook zélf ervan doordrongen raken, aan den lijve ervaren dat dingen anders moeten. Zo leidde een van onze opbouwwerkers een meerjarig project dat focuste op de vraag: hoe zorg je dat een wijk meer verantwoordelijkheid gaat dragen voor kwetsbare mensen? Dat verliep zacht gezegd moeizaam. Eenmaal weer terug bij Vivaan zei die medewerker in het teamoverleg: ‘Volgens mij hebben wij te weinig zicht op individuele problemen van individuele burgers. Moeten wij daar niks mee, vanuit het opbouwwerk?’ Toen dacht ik: Yes. Ik probeerde dat al jaren aan de man te krijgen, tot op dat moment leek het kwartje niet te willen vallen... Maar ik omarmde wél dat dit bewustzijn van onderaf ontstond. Je moet nooit willen dat jij degene bent die het uitgevonden heeft. Als jij wilt dat burgers het zelf gaan doen, dan moet je zo ook met

medewerkers omgaan. Zij moeten het uitvinden en uitdragen: het zelf doen.”

Hoe zien de welzijnsorganisaties er in de toekomst uit?

“Misschien zijn ze er straks wel helemaal niet meer! Want veel van wat het welzijn nu doet, daar bereik je niet mee wat verwacht wordt: dat je mensen helpt in sociale stijging, als individu en in buurtverband. Daarvoor moet je de samenleving versterken, verbindingen leggen, individuen en groepen in de wijk bij elkaar brengen. Dat ‘verbinden’ klinkt trouwens vrij simpel, maar het wordt allemaal wel een stuk complexer. Je moet als sociaal professional vraag en aanbod met elkaar zien te matchen op een creatieve manier, met minimale middelen en tegen optimaal rendement. Dat betekent zoeken: waar in de samenleving kan ik hulpbronnen vinden? Welke partijen breng ik hiervoor bij elkaar? Een functieprofiel... Je moet heel veel weten over vraag en aanbod in een wijk, zonder zelf per se de uitvoerder te willen zijn. Dus moet je heel erg goed kunnen luisteren en analyseren: wat hoor ik, wat zie ik, waar is het probleem – en hoe lossen we dat samen op? Wat kan de burger zelf, hoe organiseer je het dat mensen elkaar meer gaan ondersteunen? Wie kan ik daar nog meer voor inschakelen? Je bent dus tegelijkertijd huisarts van je wijk die diagnosticeert waar het misgaat. Je bent wellicht geen

Welzijn heeft de rol van gangmaker en ondersteuner van vrijwilligerswerk, een kleine rol, maar wel een cruciale

inhoudelijk expert, maar je wordt toch geacht te adviseren over hoe het beter kan. En vervolgens dien je dat óók nog eens te kunnen organiseren – bij voorkeur door slimme allianties te sluiten. Een heel complex van kennis en vaardigheden die je natuurlijk zelden of nooit in één persoon verenigd zult zien. Dus moeten we toe naar hybride teams van specialisten. Je hebt verbindingsofficieren en frontlijners nodig, een handjevol goed geëquipeerde professionals. Met welzijn in de rol van gangmaker en ondersteuner van vrijwilligerswerk. Een kleine rol, maar wel een cruciale. Want de samenleving heeft niet zoiets als een zelforganiserend vermogen, laat dat duidelijk zijn.”

Frans van der Heijden is zelfstandig publicist.
Henk Krijnen is hoofdredacteur van MO/samenlevingsopbouw

Het Rotterdamse opbouwwerk zit in de knel. De vanzelfsprekendheid van 'de opbouwwerker in de wijk' is verleden tijd; aan jarenlange subsidierelaties komt abrupt een einde. Is daarmee het opbouwwerk overbodig geworden, of juist onmisbaar?

Tekst:

Ria de Wit

Fotografie

Marc Bolsius

Zuinig in Rotterdam

Omdat onder meer te onduidelijk was wat het opbouwwerk opleverde, besloot de gemeente Rotterdam om grotendeels een punt te zetten achter de subsidierelatie met het opbouwwerk, geleverd door welzijnsorganisatie DOCK. "We werken nu met wijkregisseurs die in dienst zijn van de gemeente", aldus Robin de Roon (D66), portefeuillehouder Welzijn in de deelgemeente Kralingen-Crooswijk die het besluit erfde van zijn voorganger. "Zij onderhouden het contact met bewoners en zijn daardoor voor ons de ogen en oren in de wijk. Omdat het ambtenaren zijn, hebben ze inhoudelijke kennis van het beleid. Het sluit ook aan bij onze keuze om het gebiedsgericht werken verder te ontwikkelen."

In de deelgemeente Hoogvliet wil portefeuillehouder Welzijn Ingeborg Hoogveld (Leefbaar Rotterdam) het budget voor opbouwwerk, jongerenwerk en volwassenenwerk de komende jaren met een kwart verlagen. Zij denkt dat er wel toekomst is voor gesubsidieerd welzijnswerk, maar minder gericht op groepen bewoners. Hoogveld meent dat bewoners heel goed zelf in staat zijn tot sociale activering en daar geen professionals voor nodig hebben.

"Maar dan moeten ze geen al te grote individuele problemen hebben. Daarom besteden wij in onze deelgemeente veel aandacht aan werkgelegenheid en maatschappelijk werk."

Ook in de deelgemeente Noord staan veranderingen op stapel. Portefeuillehouder Welzijn Ahmed Harika (GroenLinks) vindt dat maatschappelijk werk en opbouwwerk nauw moeten samenwerken, maar vindt niet dat welzijnswerkers zelf maatschappelijk werk moeten uitvoeren, zoals in Hoogvliet. "Je hebt opbouwwerkers nodig om de verbindingen te leggen in een wijk. Ik vind het daarom belangrijk dat ze langdurig aanwezig zijn, zodat ze de bewoners kennen en precies weten wat er speelt."

Niet nieuw

In Rotterdam zijn de veertien deelgemeenten de belangrijkste opdrachtgevers voor de welzijnsorganisaties die opbouwwerk leveren. Kritiek op de sociale sector is in Rotterdam niet nieuw. In 2006 verscheen een stevig rapport van het Platform ontwikkeling welzijn Rotterdam (PowR), een gelegenheidsgezelschap met vertegenwoordigers van welzijnsinstellingen, wetenschap,

gemeente en deelgemeenten. Het rapport sloeg in als een bom en zorgde voor veel onrust bij de Rotterdamse welzijnsinstellingen. Toch lijkt het of pas nu, vijf jaar later, echt gehoor wordt gegeven aan de conclusies in het rapport. Volgens Marjolijn Masselink, namens de VVD portefeuillehouder Welzijn heeft dat te maken met de manier waarop het welzijnswerk van oudsher in de stad verweven was. Losmaken kost tijd. Masselink zegt per 1 januari 2012 de subsidierelatie op met opbouwwerkorganisatie SONOR. In tegenstelling tot haar collega in Kralingen-Crooswijk ziet zij nog wel een rol weggelegd voor opbouwwerkers, 'maar SONOR moet opnieuw solliciteren'. "We zijn met elkaar in gesprek en daarbij spelen twee dingen een rol: ik moet als opdrachtgever een duidelijke vraag stellen en SONOR moet goed uitleggen wat de meerwaarde is van opbouwwerk."

Einde aan lange relaties

De directeur van SONOR, Anton van Genabeek, heeft begrip voor de kritiek van de opdrachtgever in Rotterdam Centrum. "Wij moeten zorgen voor een helder profiel en duidelijk maken wat we in huis hebben." Tijdens een vergadering van de deelraad Rotterdam

Centrum hield Van Genabeek daarom een betoog over het opbouwwerk. "Wij zijn specialisten in participatie", vertelde hij, "en onmisbaar in zwakke wijken". De boodschap werd goed ontvangen, ook door portefeuillehouder Masselink. Toch zal er wat haar betreft veel veranderen in de relatie tussen deelgemeente en opbouwwerk. Zo vraag ze zich af of het wel nodig is dat opbouwwerkers heel lang in dezelfde wijk werken. "Bewonersorganisaties kunnen best zelf hun ondersteuning inkopen." Tegelijkertijd realiseert ze zich dat het plotseling beëindigen van zo'n twee-eenheid niet makkelijk is. En dat het een nieuwe organisatie al gauw een jaar kost om de zaken op orde te krijgen. Volgens Van Genabeek hebben opbouwwerkers juist een onafhankelijke positie, ook ten opzichte van bewonersorganisaties. "Wij denken vanuit de leefwereld van alle bewoners in een wijk, dat is onze kwaliteit. Als het belang van de bewonersorganisatie uit in de pas loopt met het belang van de overige bewoners, is het onze taak om daar iets aan te doen."

Kansen dankzij de Wmo

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) wordt vaak genoemd als reden

voor het onder de loep nemen van het huidige opbouwwerk. Deze wet beoogt dat iedereen kan meedoen aan de maatschappij en langer zelfstandig kan wonen. De (deel-)gemeenten voeren de wet uit. Portefeuillehouder De Roon van Kralingen-Crooswijk ziet opbouwwerkers als ondersteuners van groepen bewoners in een wijk, maar met het oog op de Wmo hecht hij vooral waarde aan het ontwikkelen van de eigen, individuele kracht van bewoners. Volgens Van Genabeek van SONOR is daar juist een rol weggelegd voor opbouwwerkers. "Individuele zorg is onbetaalbaar, je zult gebruik moeten maken van informele netwerken in de wijk. Je moet werken aan de solidariteit tussen bewoners, dat ontlast uiteindelijk de zorg. En dat is precies wat opbouwwerk doet." Als voorbeeld noemt Van Genabeek een project dat hij momenteel uitwerkt, samen met de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid. "In Rotterdam zitten 30.000 mensen thuis met een uitkering. Als je die inzet voor eenvoudige thuiszorg, zoals huishoudelijk hulp, verlaag je de druk op de individuele voorzieningen."

De vraag blijft of professionals beter in staat zijn om bewoners te activeren en

te laten participeren dan de bewoners zelf. De meningen daarover variëren in Rotterdam van 'zeker wel' tot 'absoluut niet'. In Hoogvliet geloven ze sterk in het eigen initiatief van de bewoners. Portefeuillehouder Hoogveld: "Er gebeurt momenteel al heel veel zonder professionals. Opbouwwerkers zijn volgens mij geneigd om te lang voor de bewoners te blijven zorgen. Loslaten moet je durven." Feit is dat in geen enkele deelgemeente het opbouwwerk doorgaat op de oude voet en dat welzijnsorganisaties krapper in hun jasje komen te zitten. Of er gedwongen ontslagen zullen vallen, is volgens SONOR-directeur Van Genabeek nog niet te zeggen, maar hij houdt met alles rekening. Desondanks is hij ervan overtuigd dat zijn organisatie de storm zal overleven, vooral vanwege de mogelijkheden rondom de Wmo. "We zullen weer gaan groeien."

Ria de Wit is journalist

Vinex-wijk

Getto van de toekomst

Tekst

Karien Dekker

Fotografie

Pien Spijkers

Met simpele feiten ontkracht Karien Dekker de stelling dat nieuwbouwwijken zouden worden tot getto's van de toekomst. Dat betekent dat het voor professionals in deze wijken belangrijk is zelf op zoek te gaan naar informatie en zich niet te laten misleiden door de media!

Is het inderdaad zo dat alle nieuwbouwwijken afglijden en verpauperen, getto's worden? De titel van dit artikel was ook de titel van een artikel in het AD van 21 februari jl. Dit bericht werd al snel gevolgd op tv door RTL, Nu.nl en ingezonden brieven van lezers in de kranten vanwege de nieuwswaarde. Zijn VINEX wijken de nieuwe getto's? Laten we eens kijken of er bewijs is te vinden deze stelling.

De feiten

We kijken naar Leidsche Rijn in Utrecht, een van de in de media genoemde wijken die zou verpauperen. In de wijk zijn blokken sociale huurwoningen afgewisseld met koopwoningen en appartementen in het middelste en dure koopsegment. We gebruiken cijfers die iedereen kan opzoeken op internet.

Citaat 1: 'Nieuwbouwwijken (worden) geteisterd door (...) overlast, vuil en criminaliteit..'

Deze uitspraak klopt niet: De overlast van jongeren in Leidsche Rijn is tussen 2007 en 2009 gedaald, en is 4 procent lager dan in Utrecht gemiddeld. Rapportcijfer schone buurt is een 6,6 in Leidsche Rijn, 0,4 punten hoger dan in de rest van de stad. Het aandeel woninginbraken is weliswaar gestegen van 5,8 naar 10,4 procent, maar is altijd nog half zo laag als in Utrecht gemiddeld (19.2 procent). Conclusie: op basis van de cijfers lijkt deze uitspraak niet te kloppen voor de Vinex-wijk Leidsche Rijn in Utrecht. Opvallend is

natuurlijk wel de negatieve berichtgeving over hangjongeren in Leidsche Rijn. Dit lijkt vooral samen te hangen met verwachtingen: Veel mensen zijn gelokt met prachtige folders met groen en ruimte, daar hoort geen jongere op een skateboard bij. Het is misschien wat naïef om te denken dat je in een Vinex-wijk de grote stadsproblemen kunt ontvluchten.'

Citaat 2: 'De Vinex-wijk groeit uit tot een gewone buurt met probleemgezinnen.'

Ook hier slaat de journalist de plank mis. Het aandeel huishoudens met alleen een bijstandsuitkering ligt in Leidsche Rijn bijna half zo laag als in Utrecht gemiddeld: 2,4 procent van de bevolking in Leidsche Rijn had een bijstandsuitkering in 2010, tegen 4,6 procent in Utrecht gemiddeld. Dit is één van de laagste percentages van de stad. Leidsche Rijn kent een bovengemiddeld aandeel kinderen dat in hoge welvaart opgroeit'. Probleemgezinnen die hier wonen, vallen meer op dan elders door grote verschillen in welvaart. In Leidsche Rijn is er bewust voor gekozen verschillende inkomensgroepen, en daarmee verschillende etnische groepen, te mengen. De hoop was dat de hogere inkomensgroepen de lagere inkomensgroepen mee zouden trekken. Dat vereist een bepaalde mate van organisatie onder de bewoners. Gemeentelijke professionals en welzijnsinstellingen hebben daar flink in geïnvesteerd.

Bespreking (vervolg)

Citaat 3: '... een slecht imago...'

Het imago van Leidsche Rijn is niet slecht: Leidsche Rijn scoort gemiddeld een 3 op een schaal van 1 (slecht imago) tot 5 (uitstekend imago)¹. Dat is een heel gemiddelde score. Projectontwikkelaars is er alles aan gelegen de woningen te verkopen en zullen een zo rooskleurig mogelijk beeld van de woning en woonomgeving schetsen. Dit zorgt voor onrealistisch hoge verwachtingen bij toekomstige bewoners: het imago was uitstekend en is nu meer realistisch.

Citaat 4: 'De opgroeiende jeugd - de peuters van de pioniers zijn inmiddels pubers - komt nauwelijks aan bod. Ze vervelen zich stierlijk, hangen rond en trappen rotzooi.'

Getto-vorming kun je voorkomen door een realistisch beeld te schetsen van Vinex-wijken en blijvend in te zetten op sociale cohesie

Bewoners rapporteren minder vaak overlast van jongeren dan elders: de overlast van jongeren in Leidsche Rijn (9.3 procent) is lager dan in Utrecht (13.7 procent), en gedaald ten opzichte van 2007 (11,5 procent). Over oudere pubers zijn niet zoveel cijfers beschikbaar, wel over kinderen in groep 8, pubers in spé. Deze kinderen vervelen zich zeker niet in de groene VINEX: ze spelen net zoveel buiten, zijn net zo vaak lid van een vereniging, en sporten net zo vaak na schooltijd als het gemiddelde kind in Utrecht. Een heel gemiddelde

wijk dus in feite, behalve dat er relatief weinig gebruik gemaakt wordt van het buurthuis: Minder kinderen (17 procent) in Leidsche Rijn bezoeken het buurthuis dan hun 12-jarige leeftijdsgenoten elders in de stad (35 procent).

Citaat 5: 'In Leidsche Rijn zijn gezinnen weggetreiterd.'

Klopt: een homostel en een Marokkaans gezin met kinderen is weggepest uit de buurt. De politie, gemeente en bewonersorganisaties zijn actief om herhaling te voorkomen. Bewonersorganisaties formeren zich snel en er is veel samenwerking tussen gemeente, politie en deze organisaties². Er ligt een uitdaging voor professionals om de participatie van bewonersorganisaties in Leidsche Rijn in nog meer projecten vorm te geven, het aantal projecten waarin wordt samengewerkt is relatief klein. Participatie leidt tot meer tevredenheid en verbondenheid met de wijk, maar kan alleen ontstaan als de sociale cohesie binnen groepen en tussen groepen in de wijk voldoende is.

We kunnen concluderen dat de Utrechtse Vinex-wijk Leidsche Rijn nog altijd bovengemiddeld scoort op de diverse leefbaarheidsindicatoren. De trend is niet neerwaarts (eerder opwaarts), dus de uitspraak dat deze wijken getto's aan het worden zijn is ongegrond.

Toepassen van deze kennis

Ik heb laten zien dat niet alle nieuwbouwwijken getto's van de toekomst zijn, integendeel. Wel wordt ieder incident in de media uitvergroot, wat leidt tot een slecht imago van de Vinex. Negatieve beeldvorming kan tot ongewenste effecten leiden zoals passiviteit onder bewoners, of het vertrekken van hogere inkomens uit de wijk terwijl daar feitelijk geen aanleiding voor is. Niet voor niets wordt er gewaarschuwd voor een witte vlucht uit de Vinex-wijken. De vraag is dus: hoe voorkomen we werkelijke gettovorming?

- Werk aan de beeldvorming van nieuwbouwwijken. Wees zo eerlijk mogelijk in de voorlichting aan nieuwe bewoners over de bevolkingssamenstelling in de wijk zodat ze met realistische verwachtingen de wijk in komen.
- Een blijvende inzet op sociale cohesie is een voorwaarde om de relatief goede leefbaarheid in Leidsche Rijn in stand te houden.
- Vermijd hele grote verschillen in welvaart tussen bewoners in dezelfde straat of in aanpalende blokken. Mensen vinden het makkelijker om te leven met mensen die een beetje vergelijkbaar zijn, dan een met heel grote verschillen. Plaats dus geen villa's tegenover sociale huurwoningen – daar wordt niemand gelukkig van.

1. Tineke Lupi (2008) Buiten wonen in de stad: De placemaking van IJburg. Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.

2. Niet alle gezinnen met een bijstandsuitkering zijn probleemgezinnen, natuurlijk. Cijfers over het aantal probleemgezinnen ontbreken, maar één van de kenmerken van een probleemgezin is dat er financiële problemen zijn. Daarom gebruik ik het aandeel gezinnen met een bijstandsuitkering als proxy.

3. Jeugdmonitor gemeente Utrecht, 2009-2010.

4. Matthieu Permentier (2009), Reputation, neighbourhoods, and behaviour. NGS, Utrecht.

5. Karien Dekker en Herman Lelieveldt, 2008. Het middenveld in de buurt: acht stadswijken nader bekeken. www.nicis.nl/middenveld

Karien Dekker is universitair docent bij Sociologie, Universiteit Utrecht. E-mail: k.dekker@uu.nl.

Thema: **De WMO als uitdaging**

De opvattingen over de taak van sociale professionals zijn de laatste jaren grondig veranderd. Niet in de laatste plaats door de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Wat is de rol van een klassieke werksoort als samenlevingsopbouw bij de uitvoering en ontwikkeling van deze nieuwe welzijns- en zorgwet?

Jan Steyaert

'Verbinden, mensen uitdagen -

dat is wat de Wmo nodig heeft'

Met de invoering van de Wmo tekent zich een paradigmaverschuiving in de verzorgingsstaat af. Welke gevolgen heeft dit voor het werk van sociale professionals? Een gesprek met Wmo-kenner Jan Steyaert over het combineren van formele en informele zorg en over het activeren van burgers dicht in de eigen woon- en leefomgeving. Een pleidooi voor hernieuwde samenwerking tussen individuele hulpverlening en opbouwwerk.

Tekst

Frans van der Heijden en
Henk Krijnen

Fotografie

Angelo Goedemondt

Jan Steyaert is lector bij Fontys hogeschool Sociale Studies. Tevens is hij (bijzonder) hoogleraar bij University of Southampton en bij de master sociaal werk van de Universiteit Antwerpen. Zijn werk is na te lezen op www.steyaert.org/publicaties/. Een recente co-publicatie (mede-auteur: Rick Kwekkeboom) over de Wmo is: 'Op zoek naar duurzame zorg. Vitale coalities tussen formele en informele zorg'. Deze publicatie is te downloaden via de website van MOVISIE.

Ik weet wel meer over de Wmo dan over samenlevingsopbouw, bekend Jan Steyaert. "Maar goed: die twee zijn hecht verbonden, horen dat althans te zijn, en dat zal steeds sterker worden." Mooi begin van een gesprek rondom de vraag: in welke vorm past opbouwwerk bij de kerngedachte van de Wmo? Eerst gaat de Vlaamse lector van Fontys Sociale Studies in op de paradigmaverschuiving die de wet volgens hem begeleidt. "In feite nemen we hiermee afscheid van de verzorgingsstaat."

"Laatst was ik in Londen, de stad waar William Beveridge in 1942 de basis legde voor het systeem van collectieve zorg dat later ook naar Nederland en Vlaanderen geëxporteerd is. In het centrum stuitte ik op een grote betoging tegen de bezuinigingen in de Engelse publieke sector: een half miljoen mensen moet eruit. Ook de sociale sector wordt zwaar getroffen. Dan zie ik ineens een spandoek met de tekst: *One for all and all for one*. Dat zijn twee van de drie basisprincipes van Beveridge. 'One for all': iedereen draagt naar *vermogen* bij aan collectieve verzorgingsarrangementen. En 'all for one': wordt een burger kwetsbaar, dan krijgt hij uit de gezamenlijke pot naar *behoefte* zorg en ondersteuning. Het derde Beveridge-principe

was: we hebben er alle vertrouwen in dat de overheid dit goed regelt – niet alleen het innen van premies, maar ook de besteding van het geld. Welnu, de Wmo neemt afscheid van die beginselen. Het duidelijkst is dat bij het vertrouwen in de overheid als organisator. Er worden nog wel budgetten geregeld, op gemeenteniveau, maar met de expliciete opdracht: uitbesteden, vooral niet zelf doen! Ook de gedachte achter het collectief verzekeren – ‘we zijn allemaal potentiële slachtoffers’ – heeft afgedaan. De Wmo zegt: het is allemaal niet meer te betalen, laten we het recht op zorg afbouwen. ‘Een voor allen’ betekent ook: we betalen zoveel als nodig is om ‘allen voor een’ te kunnen realiseren. Daar zit nu een plafond aan.”

Maar: er is een compensatieplicht...

“Ja, met de introductie daarvan is eind 2005 Wmo-versie 2.0 gelanceerd. Het gaat echter wel om een compensatie met beperkingen. Had je vroeger een handicap waardoor je je moeilijk voortbewoog, dan kon je naar de gemeente om een scootmobiel aan te vragen. Die moesten ze je geven, daar had je recht op. Dat recht is nu weg. Ja, de gemeente moet wel compenseren. Ze kunnen bijvoorbeeld zeggen: we gaan het stads- en streekvervoer toegankelijker maken, dan heb jij geen scootmobiel nodig. De gemeente bepaalt dus hoe jij gecompenseerd wordt. En nóg een belangrijke ‘maar’: als het geld op is, is het gedaan. Dan is het ‘Dág zorgbehoefte!’ Zeker op lokaal niveau is aanvankelijk niet herkend hoe indringend de keuzes waren die met de Wmo gepaard gingen.”

Hoe komt dat? Kwestie van ‘even niet opgelet’?

“Gemeenten werden verleid door het idee van enorme budgetten en veel beleidsruimte die op hen afkwamen. De Wmo-wethouder werd in de vorige raadsperiode plots de rijkste wethouder, met de meest uitdagende taak. Hij moest én de hele huishoudelijke hulp en die enorme klus van aanbesteding

gaan regelen. Met de compensatieplicht is er echter een vreugde temperende contradictie in de wet opgenomen. Want: de rijksoverheid bepaalt hoeveel geld er naar het lokale niveau gaat, terwijl gemeenten maar moeten zien hoe ze het gat tussen de beperkte budgetten en stijgende zorgbehoeften opvullen. Dat red je niet door de parkeertarieven te verhogen. De prachtige uitdaging voor een Wmo-wethouder is, om het op z’n Vlaams te zeggen, in een klotenklus verkeerd. En de trend van groeiende verantwoordelijkheid met relatief slinkende budgetten gaat nog gewoon door.”

Toch wordt op lokaal niveau, ook in de welzijns wereld, de Wmo nog altijd als een positieve wet gezien die ruim baan geeft aan de nieuwe participatiegedachte waar we als samenleving hard aan toe waren...

“De Wmo was en is ook nog steeds een participatiewet. Dat het tegelijkertijd een zware besparingswet is die de collectieve zorgarrangementen aantast, wordt pas nu echt keihard ervaren. Uiteraard is dat óók een gevolg van de economische crisis. Maar goed: waar bedreigingen loeren, liggen ook kansen. Laten we eens kijken naar één van de belangrijkste oplossingsstrategieën die men zag en ziet in de Wmo. Dat is, naast een slimmere organisatie dicht bij de mensen en een uitnodiging tot filantropie: actieve inzet van de burger. De probleemanalyse dat de burger teveel leunt en te weinig steunt, werd meteen ook als het begin van de oplossing beschouwd. Zo van: als de overheid minder formele zorg biedt, komt er vanzelf meer informele zorg door de mensen zelf. Want een grote overheidsinbreng betekent kennelijk dat de burger gaat leunen en minder gaat steunen. Echter, uit internationaal onderzoek blijkt dat het eerder omgekeerd is: in een sterke verzorgingsstaat is er ook méér informele zorg.”

Dat moet u eens uitleggen...

“Die dynamiek tussen beide is niet

zomaar in beeld te brengen. Je moet zo’n verzorgingsstaat helemaal uit elkaar halen en kijken: waar zie je dat bepaalde vormen van formele hulpverlening en informele zorg elkaar versterken en samen de totale zorg vergroten – en waar vechten ze elkaar de tent uit? Positief voorbeeld is het buddynetwerk in Den Haag, waarin vrijwilligers als maatje voor ernstig zieken fungeren. Ze draaien daar circa 400 buddytrajecten, terwijl dat hele netwerk door 15 hulpverleners gefaciliteerd wordt. Zonder die 15, betaald uit overheidsbudget, zouden er van die 400 trajecten zo’n 350 niet bestaan. Bepaalde vormen van formele zorginfrastructuur zijn nodig om informele zorg mogelijk te maken. Maar: er is ook formele zorg die informele zorg juist onmogelijk maakt, doordat men liever alles zelf doet. Bovendien is er formele zorg die we formeel moeten houden omdat iets informeel niet opgepakt wordt, of op te pakken is. Want er zijn natuurlijk situaties waarin niet eens een sociaal netwerk bestaat dat ontgonnen kan worden.”

Hoe krijg je een en ander in praktijk gebracht?

“Gemeente en welzijnsorganisatie moeten niet onderhandelen over de hoogte van het budget, maar over de vraag: hoe zorg je dat het budget als multiplier werkt voor de informele zorg? Genereer je met die 15 professionals ook 400 vrijwilligerstrajecten, of trek je alle zorg naar jezelf toe? Gemeente en welzijnssector moeten op zoek naar vitale coalities tussen formele en informele zorg. Ga als kwartiermaker van een maatschappelijk steunsysteem in een buurt niet alleen met

De mooie, oudere term samenlevingsopbouw strookt met de Wmo-ambitie om de burger te activeren

wijkagent, corporatie, huisarts en eerstelijns psycholoog om de tafel, maar benader ook informele partners. Stap bijvoorbeeld met gehandicapte mensen naar de lokale toneelvereniging of de zwemclub en vraag: kunnen jullie ook voor hen gastvrij zijn? Als je dat weet te concretiseren, stuur je aan op zo'n vermenigvuldigingseffect."

Zien wij hier de klassieke opbouwwerker opdoemen?

"Ja, we zijn terug bij Sjakie uit de film *Flodder* die bij de tennisclub in de villawijk om tolerantie vraagt jegens de nieuwe aso-buren... Maar zonder gekheid: dat sensibiliseren van de omgeving is in de Wmo-gedachte heel belangrijk. Net als 'actieve terughoudendheid'. Dat een hulpverlener niet op een kwetsbare burger afspringt en zegt: ik ga hier wel even regelen dat je goed verzorgd wordt. Want als je het bij schaarste aan professionals allemaal zelf oplost, creëer je wachtlijsten voor anderen. Maar je gaat wél actief op zoek naar een efficiënt alternatief, bijvoorbeeld door het sociale netwerk rond een zorgbehoevende te ontginnen. Daarvoor hebben we al 40 jaar de instrumenten – genogrammen, ecogrammen – én het concept van empowerment: geef mensen geen vis, maar leer ze vissen. Kijk, de ambitie en de hulpmiddelen zijn er, maar we hebben het laten schieten. Wellicht is daar winst te behalen uit de schaarste die nu ontstaat: dat we oude instrumenten van het sociaal werk afstoffen en aanpassen aan de veranderde tijden, met minder wijkgebonden netwerken en zwakkere relaties. Dat we onderzoeken hoe de informele zorg nu door het sociale weefsel stroomt en daar slim op inspelen."

Met alle respect voor opbouwwerker Sjakie... Vragen die vitale coalities van formele en informele zorg niet om een ander soort professionaliteit? Om individuele hulpverleners die netwerken rond mensen doorgronden en de onderliggende vraag van een burger herkennen?

"Ik denk dat er een wereld te winnen is als de individuele hulpverlening en het opbouwwerk samenwerken en samen denken. Want bij opbouwwerkers is juist 'verbinden' het kernwoord. Dat waar de oudere term samenlevingsopbouw voor staat, die ik veel mooier vind, strookt met de Wmo-ambitie om de burger te activeren en bij de maatschappelijke zorg te betrekken: verbindingen leggen in de wijk en in het sociale netwerk, mensen bij de les trekken, anonieme burgers mobiliseren. Dat lokale sociale weefsel maken en versterken, dat is toch het pakkie-an van de opbouwwerker? Ik denk dat die vakkennis – verbinden, netwerken, mensen verleiden om mee te doen – ook in individuele hulpverleningsscenario's enorm nodig is. En dat we die professionaliteit van opbouwwerkers moeten gaan enten op de professionaliteit van meer individueel gerichte hulpverleners. Of misschien wel andersom: dat we ervoor zorgen dat die opbouwwerker niet alleen kijkt op participatie en sociaal kapitaal, maar ook zicht krijgt op: welke informele zorg kan ik hier aanboren en organiseren? Neem zo'n maatschappelijk steunsysteem waarin vaak vooral formele hulpverleners benaderd worden... Het is de opbouwwerker die bij mensen bekend is, de lokale inspraakorganen kent, en andere clubs... Die kan bewoners prikkelen en opporren: kunnen jullie hier niet wat gastvrij worden voor mensen met een vlekje?"

Zegt u nu: werken aan leefbaarheid en wijkontwikkeling blijft nodig en vereist een specifieke vakkennis?

"Ja, een wijk waar de leefbaarheid in het geding is, redt het niet zonder een combinatie van interventies waarin ook het opbouwwerk meedoet. En ook een wijk die sociaaleconomisch in de put zit, zal het niet redden zonder een combi waarbij opbouwwerkers betrokken zijn. Maar, terugkerend naar de Wmo: de kwetsbaarste burgers wonen niet noodzakelijk in probleebuurt. In die zin is de doelgroep van de Wmo veel democratischer verdeeld over verschillende

wijken waar misschien ook helemaal geen opbouwwerkers zitten. Daarom is het wel zo efficiënt om die professionaliteit inderdaad ook op anderen te enten. Hoe zorg je ervoor dat niet alleen de 'participatie-elite' meedoet, maar dat elke burger uitgedaagd wordt: ook als die timide is, of een druk leven leidt en eigenlijk geen tijd heeft, of bepaalde documenten niet snapt: wat doet die opbouwwerker dan om ook die mensen te bereiken? Die professionaliteit is precies wat we nodig hebben om burgers tot informele zorg en gastvrijheid te verleiden. En die gaan we in onze Wmo-werkplaats dan ook zeker onderzoeken.

We moeten de klassieke opbouwwerk-professionaliteit gaan enten op de meer individueel gerichte sociaal werker

Veelgestelde laatste vraag: hebt u nog een hartenkreet?

"Ja. Ik zou graag zien dat er, als een steun in de rug van de hele sector, ambassadeurs van de solidariteit opstaan. Die met luide stem en kracht van argumenten de burger toespreken: is het wel verstandig, beste kiezer, dat we afstappen van het Beveridge-model en de verzorgingsstaat gedag zeggen? Weten we wel zeker dat we dit willen? Gaan we daar in de toekomst niet heel erg veel spijt van krijgen?"

Frans van der Heijden is zelfstandig publicist.
Henk Krijnen is hoofdredacteur van MO/
samenlevingsopbouw

Met de hoeveelheid zorg in de samenleving zit het wel snor, vindt Rick Kwekkeboom. Er zijn echter grenzen aan de belastbaarheid van mensen die informele zorg geven. En het is de vaak moeizame samenwerking tussen informele en formele zorg die onze aandacht vraagt. Reden om haar door te vragen over de relevantie ervan voor samenlevingsopbouw.

Tekst:

Chris Veldhuysen

Fotografie

Copyright MOVISIE

Meer aandacht voor de kwetsbare burger

Rick Kwekkeboom maakt zich boos. Boos over het gemak waarmee de overheid de samenleving typeert als weinig zorgzaam voor elkaar. In haar lectorale rede over eigen verantwoordelijkheid van de burger in de community care, vorig jaar november, noemt Rick Kwekkeboom dit de paradox van de verplichte eigen verantwoordelijkheid. De overheid die dit te makkelijk predikt, geeft blijk van een fundamenteel wantrouwen jegens haar burgers. Dat is niet van de laatste tijd, maar speelde destijds al onder minister Brinkman van WVC met zijn pleidooi voor 'herstel van de zorgzame samenleving'. "Ik heb kritiek op de veronderstelling dat mensen zich niet veel om elkaar bekommeren. De cijfers laten iets anders zien. In het algemeen helpen mensen elkaar en bekommeren ze zich om mensen die hulp nodig hebben, zowel binnen de familie als in de buurt. Slechts een klein percentage doet een

beroep op professionele zorg. Als ze dat doen, hebben ze ook echt een hulpvraag of is hun netwerk niet sterk genoeg om die hulp te geven. Al die praatjes over overbodig hulpgebruik zijn onzin, al zal dat individueel wel eens voorkomen."

Moeizame samenwerking

Het gaat er niet om dat er te weinig zorgzaamheid is in de samenleving, de kwestie is eerder de belastbaarheid van mantelzorgers en vrijwilligers. Veel mensen, zo betoogt Rick Kwekkeboom in haar openbare les, gaan zo ver in hun zorgzaamheid voor hun naaste dat zij er zelf aan onderdoor dreigen te gaan. Daarbij komt dat de samenwerking tussen professionele en informele zorg vaak moeizaam verloopt. De houding van professionele hulp kan leiden tot spanningen. Mantelzorgers voelen zich vaak niet in hun waarde erkent en hun 'strijd' met de beroepskrachten

kan bijdragen aan dat gevoel van overbelasting.

"Uit onderzoek waarbij we betrokken zijn, blijkt ook dat een deel van de overbelasting voortkomt uit de stroeve samenwerking tussen professionals en informele hulpverleners. Uit een soort competentiestrijd, met aan de ene kant professionals die vast moeten houden aan regels die los staan van de hulpverlening

Rick Kwekkeboom is lector Community Care aan de Hogeschool van Amsterdam.

In 2001 promoveerde ze op een onderzoek naar draagkracht en draagvlak voor de vermaatschappelijking in de geestelijke gezondheidszorg. In samenwerking met Jan Steyaert publiceerde ze 'Op zoek naar duurzame zorg. Vitale coalities tussen formele en informele zorg'.

van alledag en aan de andere kant de precariteit van het moment, de periode dat zorg nodig is." Regelgeving is belastend wanneer mensen bezig zijn met verdriet, rouw en verwerking. "Hulpverlening vindt vaak plaats aan iemand van wie je houdt... en in zo'n situatie zijn protocollen niet leuk."

Gesloten systeem

Een mantelzorgsituatie is een soort gesloten systeem, zeker als het gaat om langdurige zorg. De wereld van de mantelzorger wordt steeds kleiner, en hij of zij komt de deur niet meer uit. Binnen dat systeem ontstaat een bepaalde cultuur, met bepaalde gewoontes, waarin de professional binnenkomt als een soort Fremdkörper. "De mantelzorger voelt zich, al dan niet terecht, bedreigd in zijn deskundigheid of in zijn gewoontes." De professional heeft zijn eigen protocollen en richtlijnen waaraan hij zich moet

houden en heeft bovendien nogal eens een bevoogdende houding ten opzichte van de mantelzorger. Dat merkt Kwekkeboom tijdens de onderlinge gesprekken van hulpverleners over die 'lastige mantelzorgers' over de 'de gekmakende moeder', de 'overbezorgde dochter' die niet los kan komen van ... "Deze verschillende posities komen bij elkaar in het systeem van de mantelzorger. Is die situatie gevoelig, dan is dat extra pijnlijk voor de mantelzorger, en krijg je antipathie."

Tragische paradox

Bij vrijwilligers in de zorg gebeurt iets vergelijkbaars: zij stellen zich beschikbaar, ontlenen daar een goed gevoel aan, doen het in hun ogen goed en hebben daarover hun eigen opvattingen. Door de komst van de professional voelt de vrijwilliger zich bedreigd. Andersom voelen professionals

– zeker in tijden van bezuinigingen – zich bedreigd door vrijwilligers, vooral als beleidmakers roepen dat 'we met minder professionals toe kunnen'. Dat voedt volgens Kwekkeboom wederzijds antipathie. "Vrijwilligers nemen taken over van professionals, terwijl de vrijwilliger zich op de nek gezeten voelt door de professional. De vrijwilligers doen het op zich goed, maar krijgen van de professional te horen dat ze meer aan protocollen moeten doen. De vrijwilliger denkt: 'Ik word ingekapseld'. De professional denkt: 'De vrijwilliger pakt de leuke dingen van mij af. Ik mag tijdschrijven, zij lekker wandelen met een cliënt'. Het is haast onvermijdelijk dat er fricties ontstaan, terwijl het belangrijk is dan toch wederzijds respect te blijven houden. Het is soms een tragische paradox van twee niet passende partners. Professionals moeten zich daar goed bewust van zijn, gevoelig zijn voor de kwetsbaarheid van de situatie en terughoudend in hun hulp."

Grenzen informele zorg

Tegenwoordig is er meer oog voor het aspect van overbelasting, vindt Kwekkeboom, en weten we meer over de gevaren ervan. Nadat Brinkman het idee van de zorgzame samenleving lanceerde, bleek in de jaren daarna uit diverse onderzoeken dat de omzet van de informele zorg die van de formele overstijgt. Daardoor groeide het besef dat mantelzorg een kostbaar bezit is dat behouden dient te worden, en er kwam meer aandacht voor overbelasting. Er is meer oog nodig voor de grenzen aan de informele zorg en de mogelijkheden van sociale netwerken. Een zorgvraag kan te groot zijn, of te lang duren. Ook bestaan er mensen die wel een zorgvraag hebben, maar geen sociaal netwerk. Soms is dat juist het gevolg van hun zorgvraag, die ertoe kan leiden dat betrokkenen niet in staat zijn voldoende sterke sociale contacten aan te gaan en relaties te onderhouden. Daarnaast komt het voor dat door natuurlijke omstandigheden het netwerk steeds kleiner wordt en uiteindelijk ophoudt

te bestaan. Voor deze mensen blijft professionele hulp en dienstverlening meer dan bitter noodzakelijk'.² De inzet van de professional is juist nodig om deze mensen in staat te stellen hun autonomie te bewaren, en hun eigen verantwoordelijkheid te kunnen nemen. 'Mensen bekommeren zich wel degelijk om elkaar maar schrikken er tegelijkertijd voor terug om alle zorg en verantwoordelijkheid op de eigen schouders te nemen. ... De wetenschap dat er een terugvalmogelijkheid is, een professionele reddingsbrigade, zou wel eens de basisvoorwaarde kunnen zijn voor het kunnen realiseren van zorg door de samenleving. Mensen wijzen hun eigen verantwoordelijkheid niet af, maar willen er wel zeker van zijn dat zij er niet alleen voor staan'.³

Zorg en welzijn verbinden

Rick Kwekkeboom heeft zich altijd al verbaasd over de verkokering binnen de welzijns- en zorgsector, die al begint binnen de opleidingen aan de hogescholen. Ze verbaast zich erover dat de welzijnssector zich nauwelijks bezig hield met de komst van de Wmo, terwijl de zorgsector dat wel deed. Welzijn is, ook al lijkt het door bezuinigingen onder druk te staan, hard nodig. "Er is nog altijd een niche waar we hard nodig zijn: in de aandacht voor het sociaal welbevinden van kwetsbare burgers zijn we als professional, als ondersteuner van belang. Dat zal altijd zo blijven. Ook al gaat het om een klein groepje, een deel in de samenleving blijft kwetsbaar en heeft essentiële

'Opbouwwerkers krijgen te weinig kennis mee over zorgsituaties'

In kwetsbare wijken zijn opbouwwerk en maatschappelijk werk in samenhang met elkaar nodig

ondersteuning nodig." Kwekkeboom is dan ook van mening dat juist in deze periode van bezuiniging zorg- en welzijnsfunctionarissen moeten nagaan of ze met andere partijen die essentiële ondersteuning zo goed mogelijk kunt vormgeven. Ook het maatschappelijk werk en het opbouwwerk moeten, dicht bij huis, kwetsbare burgers ondersteunen. "Een deel van de kwetsbare burgers is, als gevolg van de vermaatschappelijking van de zorg, in kwetsbare wijken terecht gekomen. Waarom treden maatschappelijk werk en opbouwwerk daar apart op? Beide zijn er in samenhang nodig. De individuele hulpverlener moet meer aandacht krijgen voor wat er leeft in de buurt en de opbouwwerker moet meer weten over de redenen waardoor kwetsbaarheid ontstaat; over verschillende vormen (sociaal, fysiek, psychisch, sociaaleconomisch) van kwetsbaarheid, de samenhang daartussen, en de invloed van de buurt daarop. Kan de professional netwerkontwikkeling met burens of andere buurtbewoners tot stand brengen? Op die manier sla je meer vliegen in één klap".

Opbouwwerk

Opbouwwerkers krijgen te weinig kennis mee over zorgsituaties, vindt Kwekkeboom, en dat wordt al duidelijk in hun opleiding. Er wordt geen aandacht besteed aan zorg en kwetsbare burgers en aan de verschillende vormen en uitingen van kwetsbaarheid. Ook is er te weinig kennis aanwezig om goed om te gaan met mantelzorg. Studenten krijgen eerder een vijandbeeld mee over mantelzorgers, dan dat ze zich in zo'n

kwetsbare situatie willen verdiepen, merkt Kwekkeboom als lector van een hogeschool. "Zorgsituaties vragen een aparte gevoeligheid die moet worden meegegeven in de opleiding." Opbouwwerk is wat Kwekkeboom betreft noodzakelijk om het sociale weefsel in de wijk op zo'n manier vorm te geven dat een vangnet ontstaat waarin kwetsbare burgers opgevangen kunnen worden. Veel opbouwwerkers zijn met andere dingen bezig dan met de zorgstructuur is de wijk." Sociaal weefsel in een wijk is er ook voor kwetsbaren, benadrukt Kwekkeboom. "Daar moet het opbouwwerk zich veel meer mee bezig houden."

1 De verantwoordelijkheid van de mensen zelf. De (her)verdeling van de taken rond zorg en ondersteuning tussen overheid en burgers en de betekenis daarvan voor de professionele hulpverlening. Openbare les 3-10-2010. Dr. Ir. M.H. Kwekkeboom. HVA publicaties. Amsterdam.

2 Idem pag. 19

3 Idem pag. 21

Chris Veldhuysen is redacteur van mo/samenlevingsopbouw

Kwetsbare burgers ondersteunen om mee te draaien in de maatschappij én de buurt waar ze wonen een impuls geven. Dat is het doel van de methode Buurtgerichte Sociale Activering (BSA). Sociaal werker Marja Kamps werkt er al zeven jaar mee.

Activeren in een context

Tekst

Paul van Bodegraven

Fotografie

Bjørn Heller

In het vijfjarige project 'Effectieve sociale interventies' onderzoekt MOVISIE welke interventies worden ingezet in de sociale sector. Een aantal belangrijke methoden wordt gevolgd en onderzocht op hun resultaten en effectiviteit. In een serie artikelen wordt in MO/samenlevingsopbouw steeds een methode en haar resultaten gepresenteerd.

Hoe zorg je dat kwetsbare mensen toch mee kunnen draaien in de maatschappij, dat is de grondgedachte van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Als je dat kunt doen vanuit de eigen kracht van het individu - één van de leidende principes van Welzijn Nieuwe Stijl (WNS) - zijn er resultaten te boeken. In Emmen geven ze dat vorm met de methode Buurtgerichte Sociale Activering (BSA). BSA kent een geografisch uitgangspunt: de buurt. Doel van de methode is de kwetsbare burgers én de sociale netwerken in een buurt te activeren om zo participatie van de mensen mogelijk te maken en te verstevigen.

"Mensen in hun kracht zetten", zo formuleert Marja Kamps van Welzijngroep Sedna in Emmen haar werk. "Voor veel kwetsbare burgers is hun probleem het vertrekpunt waarop ze worden aangesproken en van waaruit ze vaak benaderd worden. De kern van BSA is dat je mensen meer zelfvertrouwen geeft, gebaseerd op wat ze wel kunnen. Met als uiteindelijke doel het doorbreken van hun isolement. De 'B' van buurt legt de nadruk op de context waarin je mensen wilt activeren: hun directe omgeving."

Individu en buurt

Hoewel BSA een manier is om mensen te activeren, is de methode wezenlijk anders dan een gerichte vorm van trajectbegeleiding, bijvoorbeeld naar opleiding of arbeidsmarkt. "In BSA worden een aantal aspecten van individuele activering gekoppeld met elementen van buurtontwikkeling", legt Marja Kamps uit. "Je begint in eerste instantie individueel, maar bent in de tweede fase ook gericht op het gebruik maken en verstevigen van sociale netwerken in een buurt. Het is de bedoeling dat het mes aan twee kanten snijdt: je ondersteunt het individu én de buurt profiteert ervan."

In kaart brengen

Binnen de methode BSA kunnen

vier fasen worden onderscheiden. In de eerste fase, die assessmentfase wordt genoemd, gaat het erom de problematiek te onderkennen en in kaart te brengen. In Emmen komt ook een deel van deze informatie naar voren in het signaleringsnetwerk waarbinnen gemeente, welzijn, woningcorporaties en andere relevante partijen samenwerken. "We weten vaak wel waar we moeten zijn", vertelt Marja Kamps. "We hebben hier ook wijken waar armoede en achterstanden zich concentreren. Dat zijn vaak vindplaatsen voor mensen die in een isolement leven."

Outreaching werken

De tweede fase - benaderen en contact leggen - is het moment waarop de sociaal werker de buurtbewoner actief aanspreekt. Het is de kunst om met mensen in gesprek te komen over hun situatie. "Het heeft weinig zin om je als hulpverlener te presenteren. Deze mensen worden vaak al aangesproken op hun problemen of gedrag, daar win je geen vertrouwen mee. Meestal heb je meer succes als je een concrete aanleiding hebt en je ook oprechte interesse hebt in het verhaal van die persoon. Cynisme en een houding van 'dat heb ik al zo vaak gezien' zijn funest voor dit werk. Het is essentieel dat je steeds weer iemand onbevangen tegemoet kan treden."

Kennen en motiveren

In de derde fase - het activeringstraject - is er een vertrouwensband ontstaan tussen de sociaal werker en de burger. Doel is om in samenspraak met de burger mogelijkheden te creëren waarmee hij of zij kan meedraaien in het maatschappelijke verkeer, op een manier die het beste bij hem past. "Als je je verdiept in de mensen kom je dicht bij hun persoonlijke drijfveren en talenten", stelt Marja Kamps. "Mensen die geïsoleerd leven zijn vaak teleurgesteld en boos. Ze keren zich af van de maatschappij die zich in hun beleving ook vaak van hen afkeert. Het aanboren van hun talent of kracht kan dan een manier zijn om ze uit dat patroon te

krijgen. Om een voorbeeld te geven: ik kwam in gesprek met een man over wie veel geklaagd werd door omwonenden, vanwege overlast. Tijdens een huisbezoek kwam ik er achter dat hij graag tekende en daar ook wel talent voor had. Ik heb hem er bewust van kunnen maken dat dit eigenlijk zijn passie is en heb hem van daaruit kunnen motiveren om naar een tekencursus te gaan. Door naar een cursus in het wijkcentrum te gaan, kwam hij in contact met anderen die ook graag tekenen. Die man bloeide op en de overlast werd minder, ook in de beleving van de omwonenden. Ik begeleid dat proces vanuit een coachende houding. Het is een eenvoudige oplossing, maar deze man moest wel op het idee gebracht worden." En daarmee is dan ook de vierde fase geoperationaliseerd: het individu wordt daadwerkelijk actief.

Competenties en valkuilen

Het succesvol inzetten van BSA is afhankelijk van veel factoren. Naast het organiseren dan wel vinden van een passend aanbod voor de doelgroep, speelt de kwaliteit van het contact een hele belangrijke rol. "Vertrouwen winnen en empathie voelen zijn belangrijk om het traject te laten slagen", aldus Marja Kamps. "Mijn kracht als sociaal werker is dat ik vanuit een onafhankelijke positie betrokken wil raken bij de persoon om wie het gaat. Ik kom niet namens de politie, sociale dienst of woningcorporatie. Ik kom echt voor hem of haar."

De betrokken sociaal werker die zich eindeloos uitslooft voor zijn cliënt die zelf niet zoveel idee of animo heeft voor de voorgestelde oplossingen; het is de valkuil van iedere welzijnsprofessional. Marja Kamps benoemt dat ook: "Het risico bestaat dat je te snel in oplossingen gaat denken. Wat ik wel 'professioneel achterover leunen' noem, is heel belangrijk. Je helpt het proces op gang brengen, maar feitelijk moeten mensen zelf in actie komen om hun situatie aan te pakken en stappen te zetten. Wat dat betreft is het prettig dat we in Emmen in een team opereren waarin we

elkaar positief-kritisch bevragen op de verschillende trajecten."

Tijdsgeest

'Meedoen' en 'meedraaien' zijn begrippen die aansluiten bij de nadruk die anno 2011 wordt gelegd op de eigen verantwoordelijkheid en de -welhaastplicht voor iedereen om voor zichzelf te zorgen. Maar de spreekwoordelijke trampoline van het kabinet Rutte werkt niet voor iedereen. Met inmiddels bijna dertig jaar ervaring in de sector heeft Kamps dan ook heel wat bewegingen zien opkomen en weer voorbij zien gaan. "Ik zie wel de ontwikkeling waarin meer nadruk komt te liggen op de eigen verantwoordelijkheid van mensen en dus op hun zelfredzaamheid. Er is echter ook de realiteit van een groep niet-zelfredzamen. Voor deze groep mag je de lat niet te hoog leggen. De realiteit is nu eenmaal dat er een groep mensen is waarvoor vrijwilligerswerk of deelname aan activiteiten het hoogst haalbare is. Ik zoek mijn eigen weg en manier van werken binnen de kaders die worden gesteld. Ik ben nooit zo heel soft geweest en nu ook niet zo overmatig gefocust op alleen maar doorstroom en rendement. Ik heb altijd geprobeerd de mens en zijn of haar individuele mogelijkheden centraal te stellen. Dat is ook de kern van BSA; daarom ligt het me zo goed."

Paul van Bodegraven is journalist

'Je moet ieder mens onbevangen tegemoet kunnen treden'

Nadere informatie

Kijk voor meer informatie over het programma 'Effectieve sociale interventies' of over andere methodebeschrijvingen op www.movisie.nl/effectieivesocialeinterventies.

Hier heeft u ook toegang tot de databank Effectieve sociale interventies waarin andere succesvolle toegepaste methoden zijn te vinden.

Varen op eigen morele kompas

De welzijnswerker Nieuwe Stijl gaat erop af. Hij spreekt de burger aan op eigen inzet, en komt daarbij ook achter de voordeur. Maar zodra de opbouwwerker over die drempel stapt, wordt hij geconfronteerd met tal van morele en professionele dilemma's. In dit artikel bespreken de auteurs hoe het opbouwwerk daarmee om kan gaan, en geven handvatten waarbij de Wmo (ook) kansen biedt.

Tekst

Rob Arnoldus en Hafida Elgharbaoui

Fotografie

Marc Bolsius (pag. 29) en Sanne Donders (pag. 30)

De welzijnswerker Nieuwe Stijl gaat er op af. Hij focust bij voorkeur op het microniveau en spreekt de burger aan op de eigen inzet. Als het gaat om dringende problemen als overlast, criminaliteit en huiselijk geweld kan de werker in de openbare ruimte daar echter maar heel weinig aan doen. Voor handhavers en agogische dienstverleners is dit voldoende reden een stap over de drempel te zetten en vertrouwelijke informatie te vergaren. In dit artikel aandacht voor de ervaringen van de ondernemende Rotterdamse opbouwwerkers Nieuwe Stijl en de uitvoering van de 'de Achter de Voordeur Aanpak'. Zij worden geconfronteerd met nieuwe Wmo uitdagingen en - dilemma's waar kort bij stil gestaan wordt, om vervolgens te reflecteren op aangrijpingspunten om hier – ook in de

toekomst - mee om te gaan. Vooreerst een kennismaking met de Nieuwe Stijl.

De Nieuwe Stijl

Met de introductie van 'Welzijn nieuwe stijl' wil het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport de welzijnsector een belangrijke rol geven in de uitvoering van de Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). Ondernemende professionals moeten de burgers activeren om de buurt leefbaar te houden.

Het belangrijkste verschil met voorheen is het accentueren van de zelfredzaamheid van 'de' burger. Welzijn staat of valt met coping en verantwoordelijkheidsbesef. De opbouwwerker werkt voortaan niet alleen meer met groepen, maar ook met kleine groepjes van minder dan vijf personen. Samenwerking tussen alle

sociale partners in de wijk, dat is het streven. De Nieuwe Stijl valt samen met een eerder ingezette tendens tot meten, vergelijken, registreren en afrekenen. In het kader van het programma Mensen Maken de Stad (MMS) nemen Rotterdamse opbouwwerkers activerende enquêtes af. De opbouwwerker stimuleert bewoners om onderling afspraken te maken, elkaar te groeten en/of het portiek schoon te houden. Onder de noemer Nieuwe coalities, een actuele variant op MMS, schenkt de opbouwwerker ook aandacht aan individuele hulpvragen en brengt hij individuele problemen van bewoners in kaart. In de deelgemeenten IJsselmonde en Hillegersberg-Schiebroek neemt de werker deel aan de Wmo-pilots. Oogmerk is onder andere met behulp van de Vraagwijzerloketten de behoefte van de cliënt te verduidelijken en de ondersteuning van de sociale omgeving te mobiliseren. Nadrukkelijk wordt afstand genomen van 'het pampieren' van voorheen. Kan de buurman een bijdrage leveren om de zelfredzaamheid van de gehandicapte en/of eenzame oudere te versterken?

Al met al staat de opbouwwerker voor de uitdaging om in een complexe vaak concurrerende omgeving zowel berekenend als berekend (tellen en meten) te handelen. Tegelijkertijd stimuleert hij als moraliserende professional 'goed' gedrag en gaat hij op zoek naar 'fatsoenlijke burgers' die mantelzorg en vrijwilligerswerk willen verrichten. De werker, in de deze tijd onderhevig aan een bombardement van opvattingen en voorbeelden van wie men moet zijn en wat men daarvoor moet bezitten, zal in die context zelfbewust zijn eigen koers moeten bepalen.

Morele kompas

De koersbepaling wordt urgent op het moment dat de opbouwwerker achter de voordeur komt. Een van ons bracht de ervaringen van Rotterdamse opbouwwerkers in kaart en vroeg zich af hoe de beroepscode en het beroepsprofiel van de opbouwwerker

te rijmen met de achter-de-voordeur interventies. Elgharbaoui interviewde een tiental vakgenoten over de door hen beleefde: 'Aanpak Achter de Voordeur' (AAV) bij de uitvoering van de benoemde Rotterdamse programma's. Uit de interviews blijkt dat het klassieke beroepsprofiel van de opbouwwerker, zoals beschreven door Broekman (1998), nog steeds als kader voor de beroepspraktijk fungeert. De opgave bewoners te activeren is de opbouwwerker vertrouwd. De AAV komt bovendien overeen met door hen beleefde 'geldende normen en waarden van het opbouwwerk'.

Toch is er met de introductie van de Nieuwe Stijl meer aan de hand dan oude (opbouw-)wijzen in nieuwe zakken. Achter de voordeur kampt de opbouwwerker met ambivalente gevoelens over de missie van de beroepsgroep. Met welke doel doe ik een stap over de drempel? Kan ik op die manier de sociale omgang in de straat bevorderen? En hoe ga ik om met waargenomen kindermishandeling, verwaarlozing en sociaal isolement? Is het in alle gevallen wenselijk om de thuissituatie van mensen volledig in kaart te brengen en de informatie door te spelen naar ketenpartners en opdrachtgever? Het onderzoek van Elgharbaoui laat zien dat de opbouwwerker achter de voordeur op zijn eigen (morele) kompas vaart als hij geconfronteerd wordt met (nieuwe) loyaliteitsvragen en dilemma's die hieronder de revue passeren.

Meedoen moet?

Van oudsher is wederkerigheid in de relatie met de bewoners - in alle soorten en maten - cruciaal voor de uitvoering van het opbouwwerk. Het zonder (expliciete) voorafgaande toestemming achter de voordeur informatie vergaren en doorspelen staat haaks op een dialoog met volwaardige burgers. Als onbedoeld effect van de Achter de Voordeur Aanpak kan het onderlinge vertrouwen tussen burger en overheid afnemen. Dit in weerwil van de Wmo- ambitie de

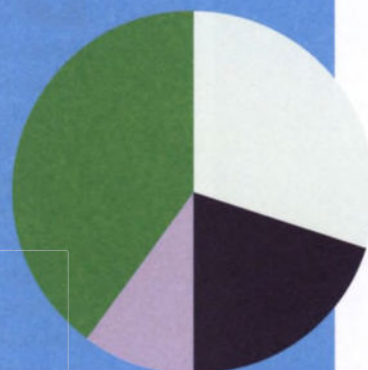
verschuiving van abstracte solidariteit tegen te gaan en het moreel kapitaal en/of particulier initiatief van burgers te versterken.

De geïnterviewde opbouwwerkers hebben de instructie burgers actief aan te spreken op zorgverantwoordelijkheid en/of hen aan te sporen bij te dragen aan de leefomgeving. Zij deïnen in de praktijk echter terug voor teveel bemoeizucht en disciplinerende interventies in het privé domein. Empoweren is immers een proces van zelfversterking. Meedoen moet is in Rotterdam de leuze. Of mag het een onse minder zijn?

Zwakste belang

De tijd dat de opbouwwerker bewoners 'bevrijdend' de weg wees ligt ver achter ons, maar deze taakopvatting, zo blijkt uit het onderzoek van Elgharbaoui, is niet verdwenen. De opbouwwerker is een intermediair, hij sluit coalities, en

De AAV komt overeen met de geldende normen en waarden van het opbouwwerk

- Helemaal mee eens
- helemaal mee oneens
- gedeeltelijk oneens
- gedeeltelijk eens

ondersteunt participatie in sociale leerprocessen. Daarbij zet hij zich idealiter in voor het zwakste belang. Die inzet blijkt in de beroepspraktijk moeilijk vorm te geven.

Binnen knellende contractuele kaders ondersteunt de opbouwwerker processen die elders, achter het stedelijke of (deel-)gemeentelijk bureau of het Wmo-loket zijn uitgestippeld. Regelmatig tegen heug en meug is hij dienstbaar aan de gestandaardiseerde activerende methodes en de probleemdefinitie van een sterk(er) belang: de kortstondige noden van de woningcorporatie en/of (gemeentelijke) financier. De gemeente Rotterdam discrimineert tussen sociaal sterken, sociaal kwetsbaren, en overlevers en/of afglijders. In die context is het aannemelijk dat het - moeilijk te objectiveren - zwakste belang sneuvelt. Maatschappelijk werk is niet (langer) bedoeld om achterstelling te bestrijden, zo is te lezen in de oratie van hoogleraar Hans van Ewijk. Dezelfde boodschap bereikt ook het opbouwwerk.

Met de komst van de Wmo komen de met het idee van de verzorgingsstaat

verweven rechtvaardigheidsgevoelens in het gedrang. Jonge mantelzorgers komen in de knel, signaleerde Rob Arnoldus in de herfst van 2007 in Pedagogiek in Praktijk. 'Illi fares the land' verkondigde de onlangs overleden historicus Tony Judt. Als gevolg van bezuinigingen en de professionalisering staat de baan van menig Rotterdamse opbouwwerker op het spel. Alleen een stevige (innerlijke) verankering van de missie van het opbouwwerk kan voorkomen dat de behartiging van het zwakste belang in de praktijk verwordt tot een idee-fixe.

Ketensamenwerking of eigen netwerk?

Ketensamenwerking is in Rotterdam de ambitie, maar een dergelijke ambitie botst weleens met de ethiek en werkwijze van de opbouwwerker. Eenmaal achter de voordeur is de opbouwwerker geneigd zijn eigen boontjes te doppen en het eigen netwerk te raadplegen. Een Rotterdamse opbouwwerkster rapporteert: "Als je ziet dat er bij de bewoner een hulpvraag bestaat verwijst je door (...) Maar, dan moet zij de bewoner

niet vertellen dat zij de informatie van de opbouwwerkster heeft ontvangen. Ze moet gewoon haar zorg over de situatie uitspreken, want anders ben je de gebeten hond."

De participatie aan de keten is echter niet vrijblijvend. Rotterdamse instellingen worden onder druk gezet met stopzetting van subsidie en/of uitsluiting van deelname aan nieuwe projecten als stok achter de deur. Hoe hiermee om te gaan? Sommige door loyaliteitsvragen geplaagde opbouwwerkers Nieuwe Stijl nemen hun toevlucht tot disruptive tactics. Zij besluiten niet alles wat op hun netvlies verschijnt te registreren. Op basis van intuïtie, eigen normen en waarden respecteren ze de privacy van de bewoners. Het werken Nieuwe Stijl brengt onvermijdelijk met zich mee dat de werkwijze professioneel gelegitimeerd moet worden.

Individu of straat?

Bij de uitvoering van de activerende programma's is de traditionele grens tussen het meer op het individu toegesneden maatschappelijk werk

en het emanciperende opbouwwerk aan het vervagen. Echter, de oriëntatie van de Rotterdamse werker is nog steeds groep-, straat- en wijkgericht. De opbouwwerker vraagt zich telkens af: 'Zijn er nog meer bewoners die dit willen?' Uit het onderzoek van Elgharbaoui komt naar voren dat slechts één geïnterviewde opbouwwerker meent dat het (ook) zijn taak is individuele begeleiding te geven - en hulp te verlenen.

Praktijkonderzoek naar de uitvoering van MMS in IJsselmonde leert dat rituelen en bottom-up signalering van concrete problemen een belangrijke impuls kunnen geven om als burger op te komen voor het belang van de straat. Het is maar de vraag of het mogelijk is doeltreffend bewoners te activeren, zonder dat er sprake is van een collectief vraagstuk dat de gemoederen in beweging

brengt. In de beroepspraktijk zal telkens, met de kerntaken van het opbouwwerk voor ogen, een modus Vivendi gevonden moeten worden.

Vier aangrijpingspunten

Bovenstaande schets en benoemde uitdagingen voor de beroepspraktijk geven aanleiding voor discussie over de beroepsontwikkeling en de context waarbinnen de beroepsuitoefening plaatsvindt. Hoe nu verder met het opbouwwerk? Hieronder een viertal aangrijpingspunten voor het beantwoorden van die vraag.

Vakmanschap versterken

De geïnterviewde AAV-werkers lieten weten nog geen afstand te hebben genomen van het klassieke beroepsprofiel. Zij ervaren bovendien dat een gestandaardiseerde procedurele aanpak tekort schiet bij de aanpak van de unieke leefsituaties in de buurt. Achter de voordeur ontvangt de opbouwwerker relevante informatie over datgene wat werkelijk van belang is: de netwerken en de sociale situatie in de wijk. Het instrument AAV brengt relatief veel geld in het laatje, maar - en daar wringt de schoen - draagt niets bij aan de ontwikkeling van het beroep. De bestaande beroepscode geeft opbouwwerkers wel relevante richtlijnen voor het handelen, maar de geïnterviewden blijken niet op de hoogte te zijn van de inhoud van dit waardevolle document.

Het vakmanschap van de opbouwwerker is recentelijk door MOVISIE op schrift gesteld in een nieuw beroepsprofiel. De kerntaken zijn hiermee opnieuw verankerd: present zijn en contact leggen in het werkgebied; analyseren met betrokkenen - en signaleren en agenderen. Alle betrokkenen hebben een leidraad voor het handelen. Een dwingende opgave is de implementatie van dit profiel te monitoren en voldoende draagvlak te vinden.

Adequate facilitering

De door bezuinigingen geplaagde

en onderling concurrerende welzijnsorganisaties kunnen de opbouwwerkers niet altijd optimaal ondersteunen. Beperkt is het aantal werkers dat voldoende tijd vrij kan maken om grondig te signaleren en data te analyseren. In Rotterdam worden grootstedelijke vraagstukken weleens te gemakkelijk, top-down, door de gemeente als maakbaar veiligheids- of levensstijlvraagstuk benoemd. Bij meer dan de helft van de geïnterviewde opbouwwerkers biedt de organisatie weinig of geen begeleiding en/of intervisie bij de AAV (zie tabel).

Op bescheiden schaal worden wel collega's geraadpleegd of, zoals bij de Wmo-pilots, casussen doorgenomen. Adequate facilitatie van het opbouwwerk vereist een organisatiestructuur die afgestemd is op de problemen in het alledaags leven van buurtbewoners, en de daarop afgestemde werkprocessen van de opbouwwerker.

De vraag hoe de facilitering van het primaire proces praktisch vorm te geven is actueel. De inzet van proactieve en bevlogen managers en, indien het geval, een sterke organisatie, is daarbij een belangrijk aangrijpingspunt.

Kansen voor empowerment

De Wmo is, zoals lector Tine van Regenmortel in haar pleidooi voor empowerment (2008) benadrukt, een uitdagend kader voor sociale inclusie. Meedoen is een kernaspect van de empowerment van (kwetsbare) burgers. De Wmo biedt aldus ook aangrijpingspunten voor inhoudelijke legitimering van het opbouwwerk. De beoogde participatie dient wel op maat te zijn. Een te smalle focus op de eigen kracht van het individu kan in het ergste geval leiden tot blaming the victim. Essentieel is de erkenning van zowel individuele, institutionele, als structurele dimensies van sociale vraagstukken. Ook achter de voordeur vindt noodzakelijkerwijs een positieve en respectvolle ontmoeting plaats. Een ontmoeting die ruimte geeft voor

Organisatie biedt begeleiding/ intervisie

- helemaal mee oneens
- Helemaal mee eens

Dit artikel is een aangepaste versie van het in december 2010 verschenen artikel in VerWeg&Dicht bij onder de noemer Dringen Achter de Voordeur, Over Wezijn Nieuwe Stijl en het moreel kompas van de opbouwwerker.

Literatuurlijst

Bronnen (aanvullend):
 Gerrits, F. & Vlaar, P. (2010).
 Competentieprofiel opbouwwerker, MOVISE

Arnoldus, Jonge Mantelzorger in de knel, Pedagogiek in Praktijk 13, 39, p.10
 Arnoldus R. & Vermeulen E. (2010).
 De Wmo in Rotterdam: Beschaving in
 monoloog of dialoog? Nieuwsbrief KOS,
 9,1, p.12

Arnoldus, R. (2009). Over Wmo gesproken,
 Het Zwolse CVSV zet in op vertrouwen.
 Nieuwsbrief KOS 8, 1, p.12

Arnoldus, R.J.W., Keulers, O.G.M.,
 Koorman, A. e.a. Rapportage: De
 duurzaam oproepbare buurt? Mensen
 Maken de Stad (MMS), Rotterdam:
 Hogeschool Rotterdam

Arnoldus, R.J.W. & Spierings,
 F.C.P. Rotterdamse Wmo-ambitie in:
 Kweekboom, R. & Jager Vreugdenhil
 (red.), De praktijk van de Wmo,
 Onderzoeksrésultatén lectoráten social
 work, Amsterdam: SWP, 142-155

Elgharbaoui, H. (2010). De achter de
 voordeur aanpak. Afstudéescriptie CMV,
 Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Van Regenmortel, T. (2008). Zwanger van
 empowerment: een uitdagend kader voor
 sociale inclusie en moderne zorg, Orlite,
 Eindhoven: Fontys Hogescholen.

Harvey, J. B. The Abilene Paradox: The
 Management of agreement, Verkregen via:
 http://www.rmastudies.org/nz/documents/
 AbileneParadoxJerrryHarvey.pdf

Van Ewijk, H. (2010). Maatschappelijk Werk
 in een sociaal gevoelige tijd, Amsterdam:
 SWP.
 Notten, T. Andragologie tussen werkelijk-
 heidszin en mogelijkheidszin,
 Nieuwjaarslezing voor alumni, 16 januari
 2009, p.22. Verkregen via: https://www.
 surfregopen.nl

Kijkt in een bundel van de Stichting
 Onderneming Opbouwwerk Rotterdam
 terug op 25 jaar opbouwwerk en
 constateert: "Ze werken in de schaduw
 van de macht, en staan niet zelf
 te schitteren op het podium". Het
 'onzichtbare vakwerk' is kwetsbaar.
 Rotterdamse opbouwwerkers krijgen
 vandaag de dag te maken met ontslag.
 Desondanks wordt de functie van
 samenlevingsopbouw in Nederland
 nog voldoende op waarde geschat. De
 Wmo-prestatievelen geven er blijk
 van. Kansen te over voor de activerende
 opbouwwerker, want de Nieuwe Stijl zet
 hem (ook) in zijn kracht. Uitwerking van
 de benoemde aanrijpingspunten biedt
 daarbij houvast en legitimatie.

Verontustend is de actuele focus op
 symbolische en goedkope korte termijn
 oplossingen die het zicht op de complexe
 uitvoeringspraktijk vertroebelt. Om
 te begrijpen wat de beroepsgroep in
 Rotterdam overkomt is een verwijzing naar
 de Abeline Paradox op zijn plaats: mensen
 nemen regelmatig besluiten die strijdig
 zijn met eigen voorkeur en inzichten.
 Als het zwakste belang dadelijk uit het
 zicht is verdwenen en de opbouwwerker
 wordt is tot disciplinerende
 moraalridder zal iedereen zich afvragen: is
 dit beleid of is er over nagedacht?

Drs. R.J.W. (Rob) Arnoldus is docent bij de
 opleiding Culturele en Maatschappelijke Vorming
 en verbonden aan de Kenniskring Opgroeien
 in de Stad (KOS). Zijn belangstelling gaat uit
 naar de geschiedenis en actualiteit van de
 verzorgingsstaat, in het bijzonder processen van
 insluiting en uitsluiting. r.j.w.arnoldus@hro.nl

Hadifa Elgharbaoui is na het afronden van de
 opleiding Culturele en Maatschappelijke vorming
 aan de Hogeschool Rotterdam gestart met een
 opleiding sociologie aan de Erasmus Universiteit.
 Zij was eerder werkzaam als sociaal-cultureel
 werker en vervolgens als opbouwwerker bij
 de Stichting Wezijn Hoogvliet en de Stichting
 Thermiek. Haar belangstelling gaat uit naar
 maatschappelijke ontwikkelingen en het debat
 over de maakbaarheid van de samenleving.

diversiteit en aanleiding geeft de relatie
 tussen individuele problematiek en
 bredere maatschappelijke context onder
 ogen te zien. De Wmo biedt kansen,
 maar de opbouw-gedachte(n) achter de
 prestatievelen moeten in de praktijk dan
 wel handen en voeten krijgen.

Coalities

Een vierde aanrijpingspunt is de
 verbinding met de beroepsopleiding
 en het oppikken van de kansen die
 het van elkaar leren, de zogeheten
 kenniscirculatie, biedt. De samenwerking
 en uitwisseling van kennis tussen
 de diverse actoren (onderwijs,
 welzijnsorganisaties en uitvoerende
 professionals) kan de professionaliteit
 versterken.

De neuzen van de instellingen, de
 werkers, de opleidingen en de managers
 van de instituten staan echter niet altijd
 en in dezelfde richting. Het stromen
 en doorstromen van kennis is volgens
 de Rotterdamse lector Ton Notten
 (2009) bijna even verwarrend én mooi om
 te zien als bij de magische waterval van
 graficus Maurits Escher uit 1960.
 Een voorbeeld is de wijze waarop
 in Rotterdam het jongerenwerk
 door samenwerking tussen de twee
 Rotterdamse Hogescholen en de
 gemeente Rotterdam nieuwe impulsen
 heeft gekregen. Met ingang van 28
 januari beschikt deze beroepskracht over
 een landelijk competentieprofiel, een
 Handboek en een (nog niet door iedereen
 onderzochte) beroepscode. In november
 2010 vond in Rotterdam de Dag van het
 Jongerenwerk plaats. Diverse organisaties
 uit ander (grote) steden willen leren
 van de Rotterdamse methode van het
 jongerenwerk.

Abeline Paradox

De opbouwwerker wordt geconfronteerd
 met uitdagingen en dilemma's die met
 de activerende Wmo-missie gepaard
 gaan. Onzekerheid over de invulling van
 het beroep is daarbij troef: Hij vaart in de
 praktijk op zijn eigen morele en (be-
 roeps-)kompas.
 Senior opbouwwerker Eiske Geleedst

Welzijn op Recept

Tekst

Kitty van den Hoek

Fotografie

Copyright MOVISIE

Met het project Welzijn op Recept wil Regio Rivierenland de eenzaamheid onder 60-plussers verminderen en chronisch medicijngebruik terugdringen. In plaats van pillen kan een huisarts ook een 'welzijnsrecept' uitschrijven: een patiënt onderzoekt samen met een coach de mogelijkheden om weer meer te participeren en contacten te leggen.

Preventie van zwa(a)r(der)e zorgvragen bij kwetsbare mensen is één van de doelen van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Begeleiding door sociaal professionals speelt daarin een belangrijke rol. Door ondersteuning bij zelfzorg en participatie blijven mensen langer gezond en behouden zoveel en zo lang mogelijk hun zelfstandigheid. Niet alleen prettig voor de mensen zelf, maar ook voor de overheidsfinanciën. Afgelopen jaar werd in het kader van de Toekomstagenda Sociaal Werk al eens gesproken over 'substitutie van zorg naar welzijn': kijk wat je met behulp van welzijnsinterventies kunt verbeteren in plaats van direct (medische) zorg in te schakelen. Het kan ook andersom: niet voorkomen, maar 'genezen' door welzijnsdiensten. Mensen die van zwaardere (en duurdere) zorg gebruikmaken, kunnen baat hebben bij lichtere vormen van ondersteuning als deze beter aansluiten op hun werkelijke behoefte.

Welzijnsrecept

En het kan beiden tegelijkertijd: voorkomen én 'genezen'. Een uitwerking van deze benadering is het project 'Welzijn op Recept', dat wordt uitgevoerd door de Betuwse Stichting Welzijn Buren. Doel is het verminderen of voorkomen van chronisch medicijngebruik (zoals slaappillen) door ouderen tussen de 60 en 75 jaar. Eenzaamheid komt relatief veel voor bij deze groep die dan ook met regelmaat bij de huisarts zit met psychosomatische klachten. Het voorschrijven van pillen is een tijdelijke

oplossing, maar helpt de oudere in kwestie niet vooruit. Een 'welzijnsrecept' kan dat wel, is de veronderstelling: de patiënt verkent samen met een coach de mogelijkheden om weer meer te participeren en contacten te leggen, bijvoorbeeld in het verenigingsleven of de buurt. Zo werkt de patiënt op eigen kracht aan een prettiger leven en vermindert de behoefte aan en het gebruik van medicatie.

Eenzaamheid

Opbouwwerker Nico Michielsen is projectleider van Welzijn op Recept. Zijn wortels liggen eigenlijk in de crisisopvang waar hij 12 jaar als psychotherapeutisch werker actief was. Via een aantal omzwervingen en een raadslidmaatschap van 8 jaar, werd hij in 2008 ouderenwerker en opbouwwerker in de Betuwe. Naast Welzijn Buren heeft hij nog een andere werkgever: Mozaïek, in Tiel. Vanuit die organisatie ondersteunt hij Dorpstafels en de ontwikkeling van Dorpsagenda's.

Nico Michielsen kent de problematiek van de ouderen goed. De vergrijzing neemt sterk toe en er is een grote groep alleenstaande ouderen. Sommigen redden het prima, maar anderen zijn kwetsbaar. "De afgelopen jaren is in heel de Betuwe het Circus van 't Eenzaam Hart vertoond. Een amateurgezelschap van oudere acteurs die een stuk speelden rond het thema eenzaamheid. Zo werd het onderwerp voorzichtig bespreekbaar gemaakt. Het is een serieus maatschappelijk probleem

dat samenhangt met de medische kant van gezondheidsvragen. Daar komt bij dat mensen in de regio Rivierenland sowieso minder gezond zijn dan de gemiddelde Nederlandse oudere in die leeftijdscategorie, en bovendien lager opgeleid."

Huisartsenpraktijk

Welzijn op Recept kan een antwoord zijn op het eenzaamheidsprobleem van ouderen. "Het welzijnsrecept is in feite een soort hometraining", legt Michielsen uit. "De patiënt neemt zelf het initiatief om de afspraak hiervoor te maken. Vervolgens bezoekt een coach de oudere thuis met een soort leskoffer waarin voorlichtingsmateriaal zit over het ontstaan van psychosomatische klachten en de mogelijkheid om hier zelf invloed op uit te oefenen. Een volgende stap is begeleiding naar participatie- en ondersteuningsmogelijkheden, zoals ontmoetingsactiviteiten, ouderenadviseurs of rouwverwerkingsgroepen. In totaal besteedt de coach twee dagdelen aan de hometraining, daarna is het aan de oudere zelf om vervolgstappen te nemen."

Eenzame ouderen zijn moeilijk benaderbaar, maar de huisarts bezoeken ze allemaal, aldus Nico Michielsen. "Huisartsenpraktijken zijn dus voor ons een belangrijke vindplaats van kwetsbare ouderen, en de plek waar de koppeling met welzijn gelegd kan worden. De huisarts beoordeelt de psychosomatische klachten van de oudere patiënt en schrijft vervolgens 'welzijn' in plaats van tabletten voor. Of laat op z'n minst de medicijnen samengaan met 'welzijn op recept'. Het idee is dat het gezag van de huisarts de oudere het duwtje in de rug geeft om een welzijnsrecept aan te nemen."

Uit de GGD Ouderenmonitor 2006 blijkt dat ruim achtduizend 65-

plussers slaap- en kalmeringsmiddelen gebruiken. Onduidelijk is hoeveel van hen eenzaamheid als een probleem ervaart, maar zeker is dat dit medicijngebruik doorgaans samenhangt met psychosomatische klachten. Welzijn op Recept richt zich in potentie op die duizenden ouderen. In het projectplan is een reëler aantal genoemd als beoogd resultaat: 280 ouderen die beide dagdelen van de hometraining volgen.

Praktijk

Tot zover het idee achter het project. De praktijk is anders: tot nog toe verloopt Welzijn op Recept bijzonder moeizaam. Nico Michielsen vat het kort samen: "Ik kom niet binnen bij die huisartsen. Er zijn acht recepten uitgeschreven en daadwerkelijk uitgevoerd. Dat is een schamele opbrengst als je bedenkt dat bij aanvang 74 huisartsen zijn benaderd." Hij schetst hoe de werving is verlopen. "We hebben een mailing uitgedaan, en in sommige gevallen ook gesprekken gevoerd. En we hebben een startbijeenkomst georganiseerd. Van achttien huisartsen kregen we een positieve reactie: zijn vonden het een goed project. Wel werd door sommigen gezegd dat een aantal zaken onduidelijk was: de geografische reikwijdte, de precieze uitkomsten van de hometraining en de invloed van dit project op het vraagstuk. Dit laatste in het licht van de beperkte looptijd van een jaar. Enkele huisartsen zijn hierdoor afgehaakt: die willen niet meedoen aan wat zij zien als het zoveelste project dat geen zekerheid geeft over een vervolg."

Michielsen heeft drie van de hometrainingen zelf uitgevoerd, daarnaast hebben nog twee andere collega's de coachgesprekken gedaan. "Aanvankelijk hadden we bedacht dat een eerste gesprek een uur zou duren. Maar ik zat bij de eerste oudere al 2,5

uur binnen. Het kost tijd om vertrouwen te winnen, om zo iemand aan het praten te krijgen over zijn of haar situatie. Dat is al een hele stap. Vervolgens doe je dat in het tweede gesprek nog eens dunnetjes over. En dan kijken naar de mogelijkheden. Zo was één mevrouw bezig met het idee om iets met verhalen van vroeger te doen, in samenwerking met de dorpsvereniging. Helaas heeft zij haar idee nooit kunnen uitvoeren: ze kwam kort daarna te overlijden."

GGD Rivierenland

Opdrachtgever van het project is de GGD Rivierenland. Gretha Oosterveld werkt er als beleidsadviseur en stuurt het project vanuit de GGD aan. "De GGD is verantwoordelijk voor het regionaal gezondheidsbeleid dat in nauwe samenwerking met de gemeenten tot stand komt," vertelt Gretha Oosterveld. "Tot 2006 lag onze prioriteit bij de jeugd. Maar de Ouderenmonitor liet zien dat de eenzaamheidsproblematiek onder ouderen, in combinatie met het medicijngebruik, een groeiend maatschappelijk probleem is." De Stichtingen Welzijn Ouderen waren al actief op dit thema met het theaterstuk Circus van 't Eenzaam hart en het project 'Eenzaam? Doe er wat aan!'. Daarmee hebben de gezamenlijke SWO's in Rivierenland in 2006, 2007 en 2008 eenzaamheid op de kaart gezet. "Daarnaast is in 2008 het project 'Versterking functie ouderenadvisering' van gestart. Het project bestaat uit drie onderdelen: komen tot een uniforme checklist voor huisbezoeken, de opleiding van vrijwillige ouderenadviseurs die huisbezoeken afleggen en de versterking van de samenwerking tussen ouderenadvisering en eerstelijnszorg. De SWO's, waaronder de welzijnsorganisatie Buren, kwamen daarom in beeld als een logische samenwerkingspartner voor deel drie van het project."

Cijfers

Oosterveld bevestigt dat het lastig is om binnen te komen bij de huisartsen. "Het is zoeken naar mogelijkheden. Huisartsen

*In plaats van tabletten schrijft de huisarts
'welzijn' voor*

zien het verband wel, maar zijn daarmee nog niet overtuigd en maken er geen gebruik van." Uit onderzoek van de GGD en OOGG, een stichting die de eerstelijnszorg in Rivierland ondersteunt, blijkt dat huisartsen direct resultaat willen zien. "Ze willen cijfers. Bovendien is medicijnen voorschrijven makkelijker en eenduidiger dan een welzijnsrecept. Huisartsen hebben toch de neiging om te medicaliseren." En de professionals vanuit welzijn? Hoe kijkt Oosterveld naar deze beroepsgroep vanuit een organisatie als de GGD? "Wij zien ze een hele ontwikkeling doormaken. De professionele ouderensadviseurs willen echt de boer op. Er op af. Het gaat niet alleen meer om het organiseren van activiteiten binnen een gebouw, de doelgroepen worden actief opgezocht."

Ook de rol van zorgverzekeraars is volop in ontwikkeling. Als welzijn zich meer en vaker gaat richten op zorgpreventie en gezondheidswinst, liggen er wellicht mogelijkheden in betrokkenheid van zorgverzekeraars. Daar valt volgens Oosterveld zeker winst te behalen. "Zorgverzekeraars hebben grote invloed. Zij zouden huisartsen de ruimte moeten geven om hieraan mee te werken. Punt is dat zo'n huisarts geen consult kan schrijven voor zijn aandeel in het project. Zo simpel ligt het. De zorgverzekeraar kan dat ondervangen en zo de drempel verlagen voor deelname door de huisartsen."

Kennismaken

Welzijn op Recept loopt nog tot juli van dit jaar. Er wordt gekeken naar de mogelijkheid om het project te verlengen. De provincie heeft subsidie beschikbaar voor zorginnovatie. Het project Versterking functie ouderenadviesing dat is gestart in 2008, loopt nog door tot eind 2011. De GGD is samen met stichting OOGG en Spectrum, Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling, trekker van het derde onderdeel van dit project: het versterken van de samenwerking tussen welzijn en eerstelijnszorg met als doel de

gezondheid van kwetsbare ouderen te verbeteren. "We zetten daarbij in op het faciliteren van ontmoeting en uitwisseling tussen welzijn en eerstelijnszorg. We hebben al enkele lokale bijeenkomsten achter de rug, waaraan huisartsen, hun praktijkondersteuners en ouderenadviseurs deelnamen. Die kennismaking is van belang om de samenwerking te helpen verbeteren." Onderzoek van het Trimbos instituut bevestigt deze zienswijze. Afgelopen jaar vond een vergelijkbaar initiatief plaats in de wijk Doornslag in Nieuwegein. Daar kwamen welzijn en zorg wat dichter tot elkaar dan in de regio Rivierland. "In één van de pilots rondom de versterking van de samenwerking tussen ouderenadviesing en eerstelijnszorg doen in Tiel een aantal huisartsen mee uit het Eerste Lijns Centrum Tiel (ECT). De medisch manager van het ECT heeft een zwaarwegend advies aan de huisartsen van het ECT die niet aan de pilot deelnemen, maar

Nijmegen: Zorg- en Welzijnsstandaard

Ook in de regio Nijmegen staat de samenwerking tussen welzijn en eerstelijnszorg volop in de belangstelling. Het Radboud UMC werkt bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van de 'Zorg- en Welzijnsstandaard' (ZWS): deze beschrijft waar goede integrale zorg voor ouderen met complexe zorgbehoeften aan moet voldoen. Het grootste knelpunt voor kwetsbare ouderen in de regio Nijmegen is het ontbreken van coördinatie en afstemming van het zorg- en welzijnsaanbod, zo staat in de projectbeschrijving. Afhankelijk van de behoeften en wensen van ouderen maakt de huisarts in overleg met andere hulpverleners een op zorg en welzijn gericht actieprogramma. Het experiment is opgebouwd uit negen verschillende werkpakketten. Onder meer de ontwikkeling van de inhoud van eerste en tweedelijns ZWS, een pilot en een kosteneffectiviteitstudie daarvan.

Meer informatie:
www.zowelnn.nl

is geen vertegenwoordiger van deze huisartsen", aldus Oosterveld. In Nieuwegein had de eerstelijnszorg wel een vertegenwoordiger. Welzijn op Recept heeft er in Nieuwegein toe geleid dat patiënten met psychosociale klachten worden doorverwezen naar welzijnsactiviteiten, zoals een cursus 'Beter slapen', 'Positief denken' of 'Bewegen voor ouderen', zo rapporteert Trimbos-instituut. In Rivierland blijft het voorlopig een taaie uitdaging. Nico Michielsen: "Zorg en welzijn zijn echt twee verschillende culturen."

1. Zie bijvoorbeeld <http://www.zorgwelzijn.nl/web/Meningen/Toekomstagenda.htm>.

Kitty van den Hoek is redacteur van MO/samenlevingsopbouw

Bloemkoolwijken

Eén op de vijf woningen in Nederland staat in een woonerf. Deze wijken, meestal gebouwd tussen 1970 en 1985, worden bloemkoolwijken genoemd in verband met hun kronkelige stratenpatroon. Anno 2011 is het nodig om fundamenteel over de toekomst na te denken. De noodzaak aan groot onderhoud dringt zich op. De vernieuwing van deze wijken vraagt ook om een nieuwe, preventieve aanpak. Sleutelwoord is 'pragmatische collectiviteit'. De schaalgrootte is niet de wijk maar de buurt. Op dit niveau dienen zich meestal de problemen aan. Het is nodig om de sociale en ruimtelijke aspecten van interventies op elkaar af te stemmen. Een slimme combinatie investeringsstromen is wenselijk. 'De collectieve ruimte kan aanknopingspunt zijn', aldus de samenstellers van de bundel: Martijn Ubink (stadssocioloog en planoloog bij VGG-Middelkoop en Thijs van der Steeg (beleidsadviseur bij Programmabureau Stad van de gemeente Almere).

Bloemkoolwijken. Analyse en perspectief; Martijn

Ubink en Thijs van der Steeg. SUN Architecture, Amsterdam, 2011. ISBN 9789461051691.

Ontworpen door: Beukers Scholma. Fotografie door: Raimond Wouda

Bewonersmonitor Krachtwijken

Het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) heeft de beleving van bewoners van de wijkaanpak in kaart gebracht. Ervaren zij vooruitgang? In drie wijken - Amsterdam Oost, Groningen Korrewegwijk en Dordrecht Wielwijk/Crabbehof - werd een pilot-onderzoek uitgevoerd. De uitkomsten zijn positief. Bewoners signaleren nadrukkelijk verbeteringen. Ronduit enthousiast zijn ze over de stijgende participatie. Vooral buurtgenoten en bewonersorganisaties worden gezien als steunpilaren. Ten

opzichte van welzijnswerkers en ambtenaren is men sceptischer. Lokaal zijn er verschillen. In Amsterdam Oost is de wijksfeer aanmerkelijk verbeterd en is het veiligheidsgevoel verhoogd. In Groningen is een belangrijke stap voorwaarts gemaakt met betrekking tot bewonerscommunicatie. Het door de Tilburgse school voor Politiek en Bestuur uitgevoerde onderzoek zal waarschijnlijk later dit jaar in alle krachtwijken worden uitgevoerd.

Pilot Bewonersmonitor Krachtwijken; B. Boluijt, M. van Hulst, F. Hendriks. Tilburg, januari 2011. Het rapport is te downloaden op de website van het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken

Tips

• **Bruggen bouwen. Aan de slag met de kloof tussen burger en politiek;** Jensen, S. en P. Blondeel. Essay, 41 pag. Uitgever: Aedes-Forum, Hilversum. Als pdf gratis verkrijgbaar via de website van Aedes

• **De onbeholpen samenleving. Burgerschap aan het begin van de 21e eeuw;** Menno Hurenkamp en Evelien Tonkens. Amsterdam University Press, 2011. ISBN13 9789089641502

• **Informeel groepen. Verkenningen van eigentijdse bronnen van sociale cohesie;** Esther van den Berg, Pepijn van Houwelingen en Joep de Hart (red.). Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2011. Gratis verkrijgbaar via de website (www.scp.nl)

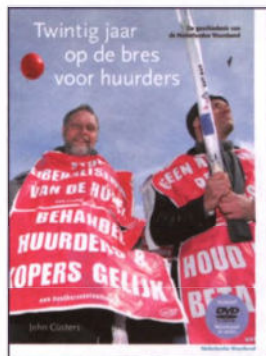
Wijkmedia

Deze brochure beschrijft toepassingen van lokale media, zoals wijkwebsites, buurtschouwen, kinderpersbureaus of mediaprojecten voor jongeren. 'Een krant maken over de geschiedenis van de buurt, fotograferen waar de onveilige plekken van de wijk zijn of een digitale enquête invullen over de wenselijke verbeteringen in de buurt. Het zijn allemaal mogelijkheden van het inzetten van media om inwoners bij de buurt te betrekken en de communicatie en leefbaarheid in de buurt te verbeteren', zo typeren de auteurs het belang ervan. Wijkmediaprojecten zitten onmiskenbaar in de lift. Niet zozeer omdat ze laagdrempelig en goedkoop zijn, maar in de eerste plaats omdat het werken ermee doeltreffend is. De publicatie helpt bij het maken van keuzes voor het gebruik van de toepasselijke media. Doelgroep zijn de directe gebruikers, beroepskrachten en lokale beleidsmakers.

Wijkmedia onder de loep; Mulder, B., E.R. Kuiper en B. Lefeber. Media4Me, Utrecht. ISBN 978 90 814 662 2 6. De brochure (26 pagina's) is in pdf verkrijgbaar. Zie de volgende website: www.media4me.org

De Woonbond

Het jubileumboek schetst de ontwikkelingsgang van de nu twintigjarige Woonbond. Er is ook aandacht voor de voorgeschiedenis van de Woonbond in de jaren zestig, zeventig en tachtig. Na de moeizame start, met fusieperikelen is er een bloeiende vereniging van de grond getild. Daarnaast is een professionele werkorganisatie ontstaan. Momenteel verenigt de Woonbond bijna de helft van de huurders. Ze heeft haar positie in het publieke debat versterkt. Kritische vragen

worden door de auteur niet omzeild. Het is lastig om de verschillende kerntaken professioneel onderhandelen, belangenbehartiging en kennisvergaring soepel met elkaar te verbinden. De publicatie wordt gelardeerd met zes portretjes van lidorganisaties, waardoor een goed beeld van de achterban wordt gegeven. Aan het boek is een dvd toegevoegd, gemaakt door Wim Beijderwellen.

Twintig jaar op de bres voor huurders. De geschiedenis van de Nederlandse Woonbond;

John Custers. 248 pagina's, 1e druk november 2010. ISBN 978-90-6965-090-6. Ledenprijs € 17,50; Niet-ledenprijs € 35,00. Zie de website van de Woonbond

Buurtbemiddeling

Projecten op het vlak van buurtbemiddeling zijn een beproefd bestanddeel geworden van de wijkenaanpak. Dit rapporteert het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) dat een dwarsdoorsnede maakte van vijftien jaar buurtbemiddeling in Nederland. Dat deze werkwijze relatief succesvol is, wordt duidelijk als de resultaten in ogenschouw worden genomen. Tweederde van de conflicten wordt opgelost. Aanbevolen wordt om vaker nazorggesprekken te houden en om de resultaten beter terug te koppelen naar de verwijzers. De toelatingscriteria voor buurtbemiddeling moeten minder strikt worden gehanteerd. Het bestand van buurtbemiddelaars kan diverser. Tot slot is het raadzaam om buurtbemiddeling organisatorisch en beleidsmatig beter te verankeren. Op den duur kan zij zelfs uitgroeien tot een structurele voorziening.

Buurtbemiddeling in perspectief. Een praktijkevaluatie; Mariëlle Jansen, Sten Meijer en Karin Bongers. CCV, Utrecht, december 2010. Het boekje is in pdf verkrijgbaar. Zie: www.hetccv.nl

De groene kracht

Er is volop groen in de naoorlogse wijken, maar dit groen verkeert vaak in een staat van verwaarlozing. Ook zijn er nieuwe bevolkingsroepen komen wonen. Tot slot is het gebruik van groen veranderd. Groen heeft echter nog steeds een grote potentiële kwaliteit. Deze wordt echter vaak onvoldoende benut. Op een conferentie waarop het boek werd gepresenteerd, werd de vraag opgeworpen langs welke lijnen de groene kwaliteit van wijken kan worden verbeterd. 'Hoe kunnen we op verschillende schaalniveaus verschillende functies hun plek geven en het groen weer met elkaar verbinden. Welke soorten van nieuw gebruik zullen we een plek moeten geven om ervoor te zorgen dat het kijkgroen gebruiksgroen wordt. Hoe komen we af van het beeld van verwaarlozing en gebrek aan geld voor goed beheer. Wie neemt de verantwoordelijkheid voor het groen; de overheid, de corporatie of de bewoners zelf?' In de publicatie staat Amsterdam Nieuw-West centraal, maar de thema's die worden belicht en de oplossingsrichtingen die worden aangegeven, hebben

een meer algemene strekking en waarde.

De groene kracht. De transformatie van de Westelijke Tuinsteden Amsterdam; Yttje Feddes (e.a.). Sun Architecture, Amsterdam, 2011. ISBN 978 94 61 05 305 3

Wijkaanpak

'Vooruit met de wijk' is de titel van een bundel met zeven essays over de wijkaanpak. Doel is om wijkprofessionals te bewegen tot meer reflectie over de kwaliteit en de effecten van hun interventies. Op grond hiervan kunnen bruikbare inzichten voor het toekomstig beleid en voor de uitvoeringspraktijk worden geformuleerd. Een korte inhoudsopgave van de bundel: Vooruit met de wijk - André Ouwehand; Waarom eigenlijk wijken? - Arnold Reijndorp; De stad als ecosysteem - Kees Fortuin; Het was een huurwoning - Aaf Brandt Corstius; De wijk, het plan en de uitvoering - Gabriël van den Brink; Basic Beter - Lenny Vulperhorst; Het verschil maken in de wijk: tussen vitaliteit en veiligheid - Hans Boutellier.

De publicatie 'Vooruit met de wijk' (ISBN 978-90-812015-9-9) is te downloaden via de website www.corpovenista.nl

Jos Versteegen in gesprek met Herman Renes, beleidsadviseur homoseksualiteit, over de veiligheid van de gay community in Nederland. Belangrijke kwestie: hoe pakken we de jongeren aan die systematisch homoseksuelen lastigvallen?

Tekst:

Jos Versteegen

Fotografie

A. van den Berg

Homootje pesten: wat doen we ertegen?

Het is in ons land meerdere malen voorgekomen dat jongeren homo's hebben weggepest uit hun buurt. Ze verhuisden dan bijvoorbeeld op advies van de politie. Maar nu begint langzamerhand het idee te ontstaan: wordt het niet tijd dat de pesters zelf uit de buurt worden verwijderd?

"Juridisch is dat lastig, omdat je wettelijk bewijs nodig hebt. Voldoende informatie bij de politie, registratie van het gedrag van de jongeren: dat is in ieder geval noodzakelijk. Registratie leidt tot 'dossieropbouw': als er veel meldingen zijn, kun je aantonen dat er systematisch wordt gepest. In sommige regio's bestaat er een aparte registratie voor homogereleerde delicten. Het is de bedoeling dat dat systeem dit jaar landelijk ingevoerd gaat worden. Zo komt dus heel goed boven water wat er aan de hand is. Als pesterijen zich systematisch herhalen, weet je dat het een serieuze zaak is en kun je daar als politie op inspelen. Burengerucht, burenruzie, baldadigheid:

onder die noemers wordt er al heel lang geregistreerd bij de politie. Als je de homopesterijen daar onder blijft registreren, krijg je geen goed inzicht in de ernst van de situatie."

Heeft het zin om camera's op te hangen?

"Als we het hebben over geweld in het algemeen, moet je constateren dat camera's worden geplaatst als zich heel ernstige incidenten, vaak levensbedreigende situaties, dreigen voor te doen. Zo wordt antihomogeweld meestal niet ingeschat. Maar dat is het natuurlijk wél als mensen er aan onderdoor gaan en geestelijk ziek worden. In zulke gevallen kan het nieuwe registratiesysteem veel betekenen; een goed contact met de buurtagent is ook belangrijk.

En sommige korpsen hebben een homonetwerk: bij een melding krijg je een homoseksuele of lesbische politieagent aan de lijn, dat geeft vertrouwen, dat maakt het praten over geweldsincidenten gemakkelijker. In Utrecht is kort geleden zo'n meldpunt opgezet en in de regio Amsterdam-

Amstelland kun je vierentwintig uur per dag bellen naar het homonetwerk van de politie."

Strafbare feiten en bewijzen: die moeten er zijn als je strafrechtelijk wilt optreden. Kan homootje pesten tot strafbare feiten leiden?

"Door de dossieropbouw waar ik het over had kunnen we meer doen. De burger moet iedere keer melden wat er gebeurt en de politie moet de meldingen goed registreren. Systematische pesters - bijvoorbeeld jongeren die iedere week een paar keer voor je deur staan, beledigende opmerkingen maken en je een onveilig gevoel geven - zou je bijvoorbeeld stalking ten laste leggen, dat is wel degelijk een strafbaar feit.

Als burger kun je trouwens ook een civiele procedure starten waarmee je de rechter de gemeente laat afdwingen dat er meer voor je wordt gedaan, zoals patrouilleren bij je woning. Die weg wordt zelden gevolgd. Mensen zijn er meestal niet van op de hoogte dat je op deze manier iets kunt doen."

Herman Renes

(1966) werkte 23 jaar bij de politie Rotterdam-Rijnmond, onder andere als coördinator van een team zedenrecherche. Van 2008 tot 2010 was hij centraal vertrouwenspersoon van het Korps Landelijke Politiediensten, en sinds eind vorig jaar is hij als beleidsadviseur verbonden aan het Landelijk Expertisecentrum Diversiteit van de Politieacademie.

bestaat. Homoseksuele agenten kunnen makkelijker hun coming-out hebben. Omdat ze zo zichtbaar zijn geworden binnen de politie kunnen ze worden ingezet bij opsporingszaken met een homoseksueel aspect. Zij kennen de subcultuur, je hoeft ze niet uit te leggen hoe het toegaat in een darkroom of een cruisegebied. Voor de opsporing hebben ze dus een toegevoegde waarde. Ook vind ik het belangrijk dat de politie regelmatig overlegt met homo-organisaties zoals het COC. De politie werft ook actief onder homoseksuelen. Hoe duidelijker het wordt dat de politie een homovriendelijke organisatie is, hoe soepeler het contact zal verlopen bij aangiftes of meldingen door homoseksuelen. Dat zijn allemaal stappen in de goede richting waar we dertig of veertig jaar geleden nauwelijks van konden dromen."

Jos Versteegen is publicist

Informatie

Ga voor informatie over homoseksualiteit en veiligheid naar www.movisie.nl. Klik eerst op 'homoseksualiteit' en daarna op 'veiligheid'.

Het geweld van jongeren vindt altijd plaats in groepsverband. Wat zit daar achter?

"Samen sta je sterk, dat gevoel hebben ze. En ze zijn tegenover elkaar aan het bewijzen hoe stoer ze zijn, ze zijn hun status aan het bepalen. Ze schoppen het hardst tegen wat ze per se niet willen zijn: homo. De meesten in zo'n groep zijn trouwens meelopers, het zijn niet eens notoire homohaters. En wat ook nadrukkelijk moet worden gezegd: die jongeren zijn niet in meerderheid allochtoon. We richten onze kritiek te makkelijk op bijvoorbeeld Marokkanen, terwijl we vergeten dat Hollandse skinheads voor homo's soms gevaarlijker kunnen zijn."

Hoe zijn de cijfers als het gaat om antihomogeweld?

"Uit een rapportage over discriminatiebestrijding door de politie in het afgelopen half jaar blijkt dat die vorm van geweld licht is toegenomen. Dat wil nog niet zeggen dat er meer antihomogeweld is, denk ik. De politie registreert namelijk meer en beter op dit punt."

Hoe komt het dat lesbische vrouwen zo weinig in beeld komen als het gaat om antihomogeweld? Hebben zij minder problemen?

"Twee vrouwen die op straat hand in hand lopen krijgen minder problemen dan twee mannen die dat doen. Vrouwenstellen zijn meer geaccepteerd dan mannenstellen denk ik, en dat is al lang zo. Als er vroeger op een dansvloer niet genoeg mannen beschikbaar waren, was het heel gewoon dat twee vrouwen samen dansten. Mannen deden dat niet. De politie constateert dat er minder meldingen van antihomogeweld binnenkomen van mannen dan van vrouwen. Ik vermoed dat er minder geweld tegen vrouwen is en dat ze ook nog eens minder vaak aangifte doen."

We hadden het over het landelijke registratiesysteem dat er gaan komen. Welke positieve ontwikkelingen zijn er nog meer?

"Bij de politie zelf is enorm veel verbeterd, onder andere door de inzet van het Landelijk Homonetwerk Politie 'Roze in Blauw' dat sinds 2008

Lilian van de Wiel

'Wijkgericht werken is voortdurend in ontwikkeling'

Haar ervaringen als vrijwilliger in het wijkwerk komen Lilian van de Wiel als coördinator dorpsgericht werken goed van pas. "Ik heb ontdekt dat ik bewoners en instanties kan verbinden." Ze pleit ervoor het wijkgericht werken te verankeren binnen de gemeentelijke organisatie, mét diverse partners. "Hierbij is een goede communicatie het belangrijkste."

Tekst

Kitty van den Hoek

Fotografie

Arnold Velders

Wijkcoördinator, dat zei de mensen niets, merkte Lilian van de Wiel (54) toen ze in 2008 in dienst kwam van de gemeente Drimmelen. “Bewoners denken hier in termen van dorpen, dus werd ik coördinator dorpsgericht werken.” Ieder dorp binnen de gemeente heeft een bewonersgroep die elke zes weken vergadert. Ook Van de Wiel schuift dan aan. “Maar ook tussendoor heb ik regelmatig contact. Per dorp heb ik bovendien overleg met de woningstichting en de wijkagent. Verder zit ik bij het overleg van de jeugd-begeleidingscommissie, waar ik signalen vanuit de dorpen inbreng en meedenk over oplossingen.”

Zorgen en dromen

In een aantal dorpen organiseerde Van de Wiel een dorpsbrainstorm, met als centrale vraag aan welke zorgen en dromen de komende jaren iets gedaan moet worden. Uitgangspunt was dat bewoners en verenigingen hiermee zelf aan de slag zouden gaan, ondersteund door de verschillende instanties. In twee van de dorpen werden zorgen geuit over het verenigingsleven. “Het is erg moeilijk vrijwilligers te vinden voor de besturen, en er is minder geld beschikbaar. Men is bang dat sommige verenigingen hierdoor zullen verdwijnen. Maar verenigingen kunnen elkaar ook versterken. Daarom is het idee geopperd om een verenigingsnetwerk op te richten, waarin verenigingen hun krachten op verschillende terreinen bundelen.” In een ander dorp uitten (vooral oudere) bewoners hun zorgen over de kloof tussen jong en oud. De vergrijzing wordt steeds duidelijker merkbaar en het is mogelijk dat jongeren zich minder thuis zijn gaan voelen in het dorp. “De

bewonersgroepen werken vier concrete activiteiten uit om deze kloof kleiner te maken. Zo wordt er een fotowedstrijd georganiseerd waarbij ouderen jongeren fotograferen en andersom, met als doel de wederzijdse beeldvorming te doorbreken.”

Dorpssignaal

In Terheijden en Hooge Zwaluwe wordt een landelijke pilot ‘Dorpssignaal’ (oorspronkelijke naam Buurtsignaal) uitgevoerd. Deze methode is door de politieacademie Apeldoorn vanuit Amerika naar Nederland gehaald en in samenwerking met Avans Hogeschool in Den Bosch vertaald naar de Nederlandse situatie.

In de methode interviewen bewoners samen met professionals van gemeente, politie, woningstichting, welzijnswerk, zorg en onderwijs dorpsbewoners over hun veiligheidsgevoelens. De uitslag van de interviews levert signalen op die met de deelnemende partners en het college van B & W zijn besproken, waarna de resultaten zijn doorgesproken tijdens bewonersavonden. “De werkwijze is erg interessant”, vindt Van de Wiel. “Bijvoorbeeld de interviewtechniek waarin bewoners getraind worden; die is erop gericht om goed door te vragen en de signalen goed in beeld te krijgen. Ik gebruik deze manier van interviewen ook in mijn benadering van bewoners.”

Prioriteiten

De methode vormt tevens een professionalisering van de deelnemende professionals. “Tijdens de bewonersavond stellen we met bewoners en partners prioriteiten waar we gezamenlijk mee aan de slag gaan. Het is de bedoeling om deze pilot in alle dorpen te gaan uitvoeren. Het verloop van de

Vraaggesprek (vervolg)

prioriteiten wordt minimaal twee keer per jaar in de stuurgroep 'Dorpsgericht werken' gevolgd. In deze stuurgroep zitten de wethouder, leidinggevenden van de partners, verschillende afdelingen van de gemeente en de coördinator 'Dorpsgericht werken'. Hierdoor is deze methode binnen de verschillende instanties geborgd."

Aanspreekpunt

Heeft Van de Wiel nog tips waarmee gemeenten hun voordeel kunnen doen? "Het is heel handig om in elk dorp een aanspreekpunt te hebben, zoals een bewonersgroep. Het loont de moeite om tijd en energie te investeren in het oprichten daarvan. Het is niet alleen een bron van informatie maar ook van eigen kracht, om zaken in beweging te zetten. Daarnaast kun je deze groepen ook betrekken bij het vormen en toetsen van je beleid." Soms kan die eigen kracht ook heel eigenzinnig werken, weet Van de Wiel. Bijvoorbeeld wanneer een bewonersgroep op de stoel van de raad gaat zitten. Het opbouwen van vertrouwensrelaties met bewonersgroepen is wat dat betreft een delicate zaak, waar je fingerspitzengefühl voor nodig hebt. In haar intermediaire rol wil Van de Wiel ook coachend zijn, maar niet iedere bewoner staat daarvoor open.

Integrale samenwerking

Lilian van de Wiel pleit ervoor het wijkgericht werken stevig neer te zetten binnen de gemeentelijke organisatie én dat te doen met partners als het welzijnswerk. "Het belang van dorpsgericht werken vind ik de integrale samenwerking met bewoners en verschillende instanties, waardoor je het vertrouwen in die instanties verhoogt, gezamenlijk naar oplossingen zoekt en bewoners stimuleert zelf verantwoordelijkheid te nemen en zelfredzaam te zijn. Hierbij is een goede communicatie het belangrijkste. Omdat er geen kant-en-klare handleiding is voor ons werk is het belangrijk dat de wijkprofessional zich op verschillende manieren in zijn vakgebied goed kan

ontwikkelen. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van een netwerk als het LPB, landelijk platform wijkgericht werken."

Buurtpreventieproject

Voordat Lilian van de Wiel in 2008 de overstap maakte naar het wijkmanagement bij de gemeentelijke overheid had ze twintig jaar in het basisonderwijs gewerkt. Ook was ze toen al een flink aantal jaren actief in het wijkwerk. "Het begon allemaal toen ik in mijn woonplaats Oosterhout in gesprek raakte met een buurvrouw bij wie al tot drie keer toe was ingebroken. Ik raadde haar aan te bellen met de wijkagent. Maar die stelde voor een groepje bewoners te zoeken dat om tafel zou willen om deze ontwikkelingen eens onder de loep te nemen. Hij zei ronduit: "Ik kan dit niet alleen. We zullen dit met de bewoners en gemeente aan moeten pakken." Zo ontstond het buurtpreventieproject 'Waterkerslaan tot Snelweg', waarbij ook Van de Wiel betrokken was.

De vorm werd nadrukkelijk licht gehouden: geen wachtlopen of orde handhaven, maar simpelweg meer alert, ogen en oren de kost geven bij het gaan en staan in de wijk. "De aanpak werkte. Het aantal inbraken daalde van 22 naar 0 in één jaar tijd. Ook nu zijn er nog altijd vrijwel geen inbraken in dat gedeelte van de Kruidenbuurt (130 woningen).

Buurtbeheer

Een mooi resultaat, maar daarmee kwam tegelijkertijd de vraag bovendien wat nog langer het bestaansrecht van het buurtpreventieproject was. De bewonersgroep besloot zich te verbreden, zowel inhoudelijk als geografisch. Voortaan richtte ze zich ook op verkeer, jeugd en jongeren, groen, en op activiteiten om de sociale samenhang te bevorderen, zoals de Straatspeeldag. Zo transformeerde het initiatief in 2005 van buurtpreventieproject voor 130 woningen naar een Buurtbeheer Kruidenbuurt voor in totaal 750 woningen. Het vrijwilligerswerk doet ze al een paar maanden niet meer. 'Ik woon ook al

twee jaar niet meer in de Kruidenbuurt. Bovendien was ik, in combinatie met mijn betaalde werk, teveel avonden weg. Ik laat een goed draaiend bestuur achter waar ik het volste vertrouwen in heb."

Eigen kwaliteiten

Haar ervaringen als vrijwilliger bij het buurtpreventieproject in de wijk leerden Lilian van de Wiel veel over haar eigen drijfveren en kwaliteiten. "Ik heb ontdekt dat ik mensen kan enthousiasmeren en stimuleren om voor een gezamenlijk doel te gaan, ik kan bewoners, maar ook verschillende instanties verbinden. Ik heb veel ervaring opgedaan met presenteren en gesprekken begeleiden en ik vind het werk inhoudelijk erg uitdagend. Wijkgericht werken stopt nooit en is voortdurend in ontwikkeling. Bewoners van de bewonersgroepen pakken steeds meer op en nemen zelf hun verantwoordelijkheid, in samenwerking met de verschillende instanties. Dat is mooi om te zien."

Kitty van den Hoek is redacteur van MO/samenlevingsopbouw

Uitgelicht Online netwerk LPB

Wijkprofessionals, werkzaam bij gemeenten maar ook bij welzijnsorganisaties, kunnen lid worden van het online netwerk van het LPB. Kijk op www.lpb.nl voor meer informatie. Daar kun je ook in contact komen met Lilian van de Wiel, middels haar profiel. Een indruk van het werk van Lilian van de Wiel vind je op www.drimmelen.nl (Dorpsgericht werken).

Kennisatelier Sturing sociale veiligheid

Het kennisatelier 'Sturing van lokale veiligheid' sluit aan bij de publicatie 'Strategieën van lokale veiligheid' van Nicis Institute. De bundel geeft beleidsmakers en uitvoerders praktische wenken voor lokaal ingebed veiligheidsbeleid. Het kennisatelier is bedoeld om steden concrete voorbeelden en handvatten te bieden die helpen bij het vormgeven van hun eigen 'veiligheidsnetwerken'. Aan de orde komen vragen als: Wat zijn de theoretische en praktische inzichten over sturing van veiligheid?

Wat zijn de voorwaarden om goede netwerken te ontwikkelen en te borgen? Hoe krijgen deze netwerken in de praktijk vorm? Het kennisatelier is bedoeld voor bestuurders, beleidsmakers en beleidsadviseurs en uitvoerende organisaties uit de steden en de rijksoverheid.

Wanneer

19 mei 2011

Waar

Philharmonie
Haarlem in
Haarlem

Meer informatie:

www.nicis.nl

Zomerschool Elkaar versterken

Op de Oranje Fonds Zomerscholen raken welzijnsprofessionals in één week op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in het welzijnswerk en gaan ze naar huis met een uitgewerkt projectplan dat ze kunnen indienen bij het Oranjefonds. De Zomerscholen zijn speciaal ontwikkeld voor welzijnsprofessionals in jongerenwerk, wijkaanpak en kinderkwerk. Dit jaar is daar een Zomerschool ouderenwerk aan toegevoegd.

In een intensief programma van één week en een terugkomdag worden actuele theorie en moderne beroepspraktijk behandeld.

Onderlinge uitwisseling tussen deelnemers speelt een belangrijke rol. Welzijn nieuwe stijl vormt een belangrijk onderdeel van het programma. Deelnemers hebben minimaal drie jaar werkervaring en een hbo denk- en werkniveau. De Zomerscholen zijn speciaal ontwikkeld door het Oranje Fonds, in samenwerking met MOVISIE en Verdiwel.

Wanneer

september 2011

Waar

Kaap Doorn in
Doorn

Meer informatie:

www.oranje-fonds.nl/zomerscholen

Workshop Sociaal Werk in de wijk

De sleutelrol voor de nieuwe koers van het sociaal werkt ligt bij de nieuwe professional, de generalist. Maar hoe ziet die eruit? Met welke maatschappelijke opdracht krijgt hij te maken, welke urgente sociale kwesties kan hij oppakken? En hoe doet hij dat? En hoe verhoudt dat zich tot de professionele drukte in de wijken waar Welzijn Nieuwe Stijl een verschil zou moeten kunnen maken? In de workshop Sociaal Werk in de Wijk wordt duidelijk gemaakt hoe sociaal werk in de wijk concreet vorm kan krijgen. Er wordt een nieuwe praktijkvisie neergelegd, waarin de sociaal werker als generalist het voortouw neemt. Maar wat vergt dit van de professional, van de organisatie, van de civil society, van opdrachtgevers en van andere maatschappelijke organisaties en professionals? De workshop duurt één dag. In de ochtend wordt aandacht besteed aan de generalistische sociaal werker en zijn verschuivend handelingsrepertoire. 's Middags gaat het over samenwerkingsvraagstukken en staat de organisatie van sociaal werk centraal. De workshop wordt gegeven door professionals die concepten rond sociaal werk in de wijk in de praktijk ontwikkelen en uitvoeren.

Wanneer

8 juni 2011

Waar

Utrecht

Meer informatie:

www.movisie.nl

Werkatelier Effectief communiceren in de wijk

Effectieve communicatie met mensen uit verschillende geledingen en met uiteenlopende meningen, van bestuurders tot bewoners en van voor- tot tegenstanders, is van groot belang voor het succes van het werk van wijkmanagers, -coördinatoren, gebieds- of procesmanagers. Het werkatelier Effectief Communiceren in de wijk besteedt aandacht aan zaken als: hoe vertelt u uw verhaal in enkele kernpunten? Hoe brengt u uw boodschap over bij verschillende doelgroepen? En hoe gaat u om met weerstand? Maar het werkatelier gaat ook over communiceren in de wijk: hoe brengt u bewoners op de hoogte van veranderingen in hun wijk? Hoe benadert u interculturele vraagstukken? En hoe zorgt u dat de communicatie binnen een project zorgvuldig verloopt? Aan de hand van voorbeelden uit de praktijk en cases die de deelnemers zelf kunnen inbrengen worden deze en andere vragen behandeld. Kosten €595.-, maximaal 14 deelnemers.

Wanneer

16 juni 2011

Waar

Conferentiecentrum
Woudschoten in Zeist

Meer informatie:

www.svgw.nl

Conferentie Web in de wijk

Bewoners gebruiken steeds vaker sociale media. Op de conferentie NEXT Web in de wijk staat de vraag centraal hoe je deze media kunt inzetten om de identiteit en de empowerment in buurten en wijken te versterken. Organisator eSociety Instituut Welzijn 2.0 vertelt over de nieuwste ontwikkelingen en inmiddels geleerde lessen. Web in de wijk is een brede wijkaanpak met als doel verbindingen in de wijk te stimuleren. Het gebruikt sociale media om bewoners en hun activiteiten met elkaar in contact te brengen. Web in de wijk wordt gesteund door Aedes.

Wanneer

13 mei

Waar

Haagse
Hogeschool in
Den Haag

Meer informatie:

www.webindewijk.nl/next

Werkatelier Wijkplannen

In veel wijken bestaat de behoefte aan wijkvisies en wijkplannen. Meestal worden deze visies en plannen gezamenlijk door bewoners, gemeente, woningcorporaties en andere partijen gemaakt. Het maken van visies en plannen vraagt om een professionele aanpak. Tijdens dit werkatelier wordt aandacht besteed aan het opstellen van visies en wijkplannen. Hoe begeleid je de samenwerking tussen de verschillende partijen? Welke methoden en instrumenten zet je nu precies in? Op basis van de methode van creatieregie wordt het samenwerkingsproces tussen de partijen behandeld; en de stappen in het proces: onderzoek in de wijk, analyse van de resultaten, maken van een wijkvisie, opstellen van een wijkplan. Per stap worden verschillende methoden en instrumenten toegelicht. Op basis van een casus wordt geoefend met het maken van een wijkplan.

Wanneer

1 november 2011

Waar

Locatie in het
midden van het
land

Meer informatie:

www.svgw.nl

Conferentie

Wmo en Welzijn nieuwe stijl 2011

Hoe efficiënt, betaalbaar en cliëntgericht is de Wmo in 2011? Op deze conferentie worden de nieuwste ontwikkelingen rondom de Wmo op een rij gezet. Centraal staat de meerwaarde van samenwerking: in het beleid, tussen instellingen en op de werkvloer.

Wethouders uit grote en klein gemeenten geven concrete voorbeelden uit de Wmo-praktijk, lokaal partnerschap, ketensamenwerking, succes- en faalfactoren. Aan bod komen vragen als: Hoe houden gemeenten ondanks ingrijpende bezuinigingen hun Wmo-budgetten op peil? Waarom gaat het zo vaak mis bij cliëntenparticipatie en Wmo-raden?

Spreekers zijn onder meer Kees van den Burg, directeur van de Directie Maatschappelijke Ondersteuning (VWS) en Jet Bussemaker, oud-staatssecretaris VWS en voorzitter MOgroep Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening. De dag staat onder leiding van Pieter Hilhorst, VARA-ombudsman en columnist van de Volkskrant.

De conferentie wordt georganiseerd Zorg + Welzijn in samenwerking met de directie Maatschappelijke Ondersteuning van het ministerie van VWS, kennisinstituut MOVISIE en diverse brancheorganisaties en adviesbureaus. Kosten: €299,-. Kortingen voor abonnees Zorg+Welzijn en oud-deelnemers.

Wanneer

25 mei 2011

Waar

NBC
in Nieuwegein

Meer

informatie:

www.reedbusinesssevents.nl

Symposium

Bewonersparticipatie vernieuwd

De bestaande vormen van bewonersparticipatie zijn toe aan vernieuwing. Dit geldt zeker voor de inspraak van bewoners op hun woonomgeving. Samenleving, wijk, politieke verhoudingen, corporaties, maar ook de burgers zijn veranderd. Ze zijn weliswaar vaak aanwezig en betrokken in de wijk, maar steeds vaker ook zijn ze onverschillig, boos en teleurgesteld.

Wat kun je van bewoners verwachten als de overheid de rol van bewoners zo nadrukkelijk stimuleert? En wat niet? Hoe kun je als professional de betrokkenheid van bewoners stimuleren, en hun talenten, ideeën en initiatieven. En hoe word je als bewoner gehoord? Op het symposium worden voorbeelden getoond van bewonersparticipatie, en professionals en bewoners kunnen er met elkaar in gesprek gaan en oplossingen bedenken voor hun nieuwe rol. Het symposium wordt georganiseerd door Aedes in samenwerking met SEV en Woonbond.

Wanneer

21 juni 2011

Waar

LantarenVenster
in Rotterdam

Meer informatie:

www.sev.nl/agenda

Workshop

Maatschappelijk Rendement

Overheden, corporaties en welzijnsorganisaties staan voor de taak om te investeren in wijken en buurten. Niet alleen in de harde materiële kant, maar ook in het sociale domein. Wat leveren sociale investeringen op? Waaraan dragen ze bij? Is het probleem opgelost?

In de workshop maken de deelnemers kennis met een aantal instrumenten. Ze krijgen een toolbox mee van instrumenten met informatie over hun praktische uitvoerbaarheid.

Ook wordt geoefend op situaties vanuit de eigen werkomgeving. Door de gemengde samenstelling leren de deelnemers ook hoe andere disciplines aankijken tegen maatschappelijk rendement en het gebruik van deze instrumenten.

Wanneer

26 mei 2011

Waar

Locatie volgt

Meer

informatie:

www.stadeadvies.nl

Teun Hofmeijer

Opbouwwerker Impuls Oldenzaal en bestuurslid van Code 2.0, beroepsvereniging voor opbouwwerkers en wijkontwikkelaars

Innoveer, of sterf

Laatst mocht ik met een aantal vrijdenkers uit het veld mee-filosoferen over de toekomst van het welzijnswerk in Nederland. De Raad voor de Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) had dit selecte gezelschap uitgedaagd te brainstormen over welzijn anno 2020 in voorbereiding op een advies aan Rutte. In een chic vergadercentrum tussen de welzijnsgoeroes, vooruitstrevende directeuren en adviseurs in dure pakken is het makkelijk jezelf ook een beetje een grote jongen te wanen. Als opbouwwerkertje uit een onbeduidende uithoek van het land.

Door deze prettige roes duurde het even voordat ik doorhad wat er eigenlijk allemaal werd gezegd. Deze koplopers uit het veld waren het er in grote lijnen over eens dat het een zegen is dat er flink bezuinigd wordt op welzijn. Liever vandaag nog het mes er in, dan morgen. En de rest van de dag sprak men geanimeerd over hoe dat in praktijk te brengen. Met een gezellige borrel ter afsluiting.

'Pardon, heb ik iets gemist? Wat is hier gaande?'

De situatie: een miljard aan welzijnssubsidie zonder zicht op effecten, de welzijnsmoloch met hun snackmuren van productjes, de afrekencultuur, het papier, de cijfers, het chagrijn. En Joop en Hermien die na jaren nog steeds langs de zijlijn

staan. De voorhoede kotst van zichzelf. Walgt van de patstelling die we met zijn allen hebben gecreëerd. En zij is bereid diep, maar dan ook diep in het eigen vlees te snijden om uiteindelijk sterker, beter en enthousiaster voor de dag te komen. Wat hen betreft is welzijn nieuwe stijl geen oude wijn in een andere zak.

En ze hebben gelijk. Het moet anders. We slaan momenteel nog geen deuk in een pakje boter. Niet voor de meest kwetsbaren, maar ook niet voor onze grootste opdrachtgevers: de gemeenten. Zij zitten met de handen in het haar om de Wmo betaalbaar te houden. Zijn in paniek omdat allerlei beleidsterreinen, zoals de AWBZ en Jeugdzorg, bij hen over de schutting worden gekieperd. Met fikse kortingen erover heen. Ze kijken smachtend uit naar slimme, goedkope oplossingen die oude grenzen overstijgen. Ze wachten op experts die vanuit verschillende terreinen zoveel waarde weten te bundelen dat het loont om de knip te trekken. Zijn wij de redding? Of een blok aan het been?

De komende twee, drie jaar worden wij gewogen. En de enige manier om deze toets te doorstaan, is door onbekend terrein binnen te stormen. Wetend dat daar vandaan geen weg terug is. Voorop, tot de tanden bewapend en met een oerkreet. Kijk morgenochtend jezelf, jouw collega's en de directeur dus eens goed in de ogen. En maak een inschatting of dat erin zit. Ik hoop je er straks tegen te komen.

